

DOI: 10.7596/taksad.v2i1.201

Sa'diyye Literatürüne Âit İki Eser: Terceme-i Behcetü'l-minhâc ve Risâletü't-tarîka

Two manuscript of the Literature Sa'diyye: Terceme-i Behcetü'l-minhâc and Risâletü't-Tarika

Hür Mahmut Yücer¹

Abstract

Sa'diyya is one of the sufi orders possessing *futuwwa* rules and upon which adequate amount of studies have not been conducted. The founder (*pir*) of this order, Shaikh Sa'daddin Jabawi (d. 575/1180) was born in Mecca and lived in Jabba/Damascus. In the following centuries, the order spread in Palestine, Lebanon, Anatolia, Balkans and Egypt and today it is still alive in these regions except Anatolia.

In this study the translations of two books in the Sa'diyya literature, *Bahja al-Minhaj* and *Risala al-Tariqa* will be dealt with. In the end of the study, the text of the said risala will be provided.

Key words: *Sa'diyya*, sufi literature, *Bahja al-Minhaj*, *Risala al-Tariqa*

Özet

Sa'diyye, hakkında yeterli çalışma yapılmayan fütüvvet erkânına sâhip tarikatlardan biridir. Tarikat pîri Şeyh Sa'deddin Cebâvî (ö.575/1180) Mekke'de doğmuş, Şam/Cebâ'da yaşamıştır. Tarikat sonraki yüzyıllarda Filistin, Lübnan, Anadolu, Balkanlar ve Mısır'da yayılmıştır ve halen Anadolu hâriç diğer bölgelerde canlılığını sürdürmektedir.

Bu çalışmada Sa'diyye literatürüne ait *Behcetü'l-Minhâc* tercümesi değerlendirilmiş ve çalışmanın sonunda her iki risâlenin metni sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sa'diyye, İki kaynak, Behcetü'l-Minhâc tercümesi, Risâle-i Tarîka

¹ Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi.

المخلص:

الطريقة السَّعدية: هي من الطرق التي لها أركان سَمحة؛ غير أنها لم تحظْ بدراسة وافية. شيخ الطريقة: هو الشيخ سعد الدين الجبَّاي المولود في مكة، والمتوفى عام (575 هـ الموافق 1180 م) عاش في قرية الجبَّة في ريف دمشق، انتشرت هذه الطريقة في العصور التي تلت وفاته في كلِّ من: فلسطين ولبنان وبلاد الأناضول والبلقان ومصر، ولا تزال حيَّة في تلك المناطق باستثناء الأناضول. سيتطرق هذا البحث إلى أدبيات الطريقة السعدية من خلال كتاب بهجة المنهاج، ورسالة الطريقة، وتقييم ترجمة الكتابين، وسيلحق بأخر البحث نص رسالة الطريقة.

كلمات البحث: السَّعدية، أدبيات التصوف، ترجمة بهجة المنهاج، رسالة الطريقة.

Giriş

Sa'diyye tarîkatı hakkında, ortaya çıktığı Miladî XII. asırdan XVI. asra kadarki döneme ait yazılı bir esere henüz rastlanılmamıştır. Ancak tarîkat şeyhlerinin XVI. asrın ilk yarısında, bu gün Suriye'nin güneyinde yer alan Havran bölgesinin Cebâ kasabasından² Dımaşk merkezine taşınması ile birlikte kayıtların zenginleşmeye başladığı ve belli düzeyde literatürün oluştuğu görülür.

Bu literatür ve tarîkat kaynakları üzerine ilk çalışma, Muhammed Gâzî Hüseyin Ağa tarafından yapılmıştır.³ Gâzî Ağa çalışmasında 23 kaynağın ismini zikretmekte idi. Daha sonra tarafımızdan Gâzî Ağa'nın görmediği İstanbul ve Balkanlardaki kütüphane kayıtları da çalışmaya katılarak liste zenginleştirilmiş ve *Şeyh Sa'deddin Cebâvî ve Sa'diyye* isimli çalışmamızda (İnsan Yayınevi İstanbul 2008 ve 2010 s.7-23) ortaya konulmuştu.⁴ İşte bu yazıda o çalışmamızda sâdece ismini zikrettiğimiz risâlelerden ikisini tanıtmaya çalışacak, *Behcetü'l-minhâc* tercümesi ve *Risâletü't-tarîka*'nın çevrim yazısını vererek Sa'diyye tarîkatı ve Şeyh Sa'deddin Cebâvî'nin hayatıyla ilgili yeni bilgilerin⁵ literatüre kazandırılmasına katkı sağlamış olacağız.

² Cebâ, Şam-Akka yolu 60. kilometresinde yazları nüfusu artan 3-9 bin nüfuslu bir kasabadır.

³ Hüseyin Gâzî Ağâ, *et-Tarîkatü's-Sa'diyye fî bilâdi's-Şâm* (Şam 2003) c.I, s.252-257.

⁴ Sa'diyye için ayrıca bk. H. Mahmut Yücer, "Sa'diyye", *DİA*, XXXV, 410-413; a.mlf., "Üsküdar'da Sâdîlik ve Sâdî Tekkeleri", *12-14 Mart 2004 II. Üsküdar Sempozyumu* c.1, Mart 2005 İstanbul, ss. 202-226; a.mlf., "Sâdîlik ve Eyüp'de Sâdî Tekkeleri", *Tarihi, Kültürü Ve Sanatıyla IX. Eyüpsultan Sempozyumu*, 8-10 Mayıs 2005, s.232-245.

⁵ Meselâ bu bilgilerden birisi Şeyh Sa'deddin Cebâvî'nin (460/1069-575/1180) Mekke'den Şam bölgesine gelişine ilgilidir. Bütün kaynaklar Şeyh Sa'deddin'in adı geçen dağda haydutlarla birlikte bulunmasını doğru yoldan ve aile geleneğinden sapsması şeklinde naklederler. *Behcetü'l-minhâc* ise, Şeyh Cebâvî'nin bölgeye gelişini Mekke'de bir ilim talebesi iken rüyâsında gördüğü Hz. Peygamber'in tekrarlı emirlerine bağlar. (vr.10) Dağa çıkma ve yol kesme işi *Behcetü'l-minhâc* içerisinde de zikredilmekle birlikte, eylemin **Harıçiler'e** karşı yapıldığının zikredilmesi diğer kaynakların verilerine farklı bir bakış açısı getirmektedir. Muhtemelen bu yağmacılık olayı, farklı din, ırk ve mezheplerden oluşan bölge

Hiç şüphesiz farklı kaynaklarda ismi zikredilen ancak kendisine henüz ulaşamadığımız *Behcetü'l-minhâc*'ın Arapça metnini elde edebilseydik ve onu değerlendirmeye tâbi tutabilseydik ilmî ve akademik açıdan daha sağlıklı bir iş yapmış olurduk. Ancak bu çalışmamızda risalenin Arapça aslını henüz bulamadığımız, hatta tercümenin ikinci bir yazmasını da elde edemediğimiz için tek yazma (unique manuscrypt) üzerinden yazımızı inşa etmek zorunda kaldık. Üstelik çalıştığımız bu nüsha birçok problemi içermekteydi. Bu problemler asıl metinden kaynaklandığı gibi çeviriden, yâni mütercim tarafından kullanılan Türkçe'den ve yazım hatâlarından da kaynaklanmaktaydı.

Risâlelerin Şekli Özellikleri ve Bölümleri

1-Nasûh b. Hacı Ali, *Risâletü't-tarîka* (*Behcetü'l-minhâc* tercümesinin sonunda, vr. 34b-37a.) Üç varaklık bir risâledir. *Risâletü't-tarîka*'yı Sa'diyye erkânını, tarîkat hurdesini anlattığı için buraya almayı uygun gördük. Risâle içinde tevbe etmenin gereği, kavga ve münâkaşadan kaçınma, şeyh konuşurken veya sohbetini dinlerken takınılacak tavır, onun özel eşyalarını izinsiz kullanmama, makâmına geçmeme, zikirden hiçbir zaman ayrılmama, rüyaların öncelikle şeyhe arzedilmesi, zikir ve evrâd esnasındaki riâyet edilecek kurallar, günlük yaşamda küfür, çirkin ve kaba ifadelerin hiçbir şekilde kullanılmaması, dergâhta yemek yeme âdâbı, nâfile oruçlar, dergâha geliş ve gidiş erkânı ve benzeri konular bulunmaktadır.⁶ XIX. asır ortalarında yazıldığını tahmin ettiğimiz risâlenin müellifi Nasûh b. Hacı hakkında da elimizde şimdilik bir bilgi bulunmamaktadır.

2- Araştırmamızın konusu olan konu edindiğimiz ikinci eser Şihâbüddîn el-Hafâcî ed-Delcî es-Semerkandî eş-Şâfiî'ye ait *Terceme-i Behcetü'l-minhâc*'tır. Risâle İstanbul Taksim, Atatürk Kütüphanesi, OE, TY, 1304 numarada yer almaktadır. Birçok yazmanın bir arada ciltlendiği karton kapaklı 78 varaklık bir eserin ilk 38 varağı içerisinde yer almaktadır.

halkının üzerinde haçlılar ve derebeylerinin kontrolsüzlüğü sebebiyle oluşan kaos ortamının ve çatışmaların bir sonucu olsa gerektir. Diğer taraftan ancak bu risaleden örenebildiğimiz kadarıyla dağda kalma hadisesi yedi yıl sürmüştür.

⁶ Aynı eser içerisinde müellifleri belli olmayan Hâzâ Bust-nâme-i [Postnâme] İmâm Cafer (43b), Tâcnâme: (Muhammed Bakır Hazretlerine atfedilen Risâle-i İrşâd u Kısve)(vr.44b), Der Beyân-ı Ervâh-ı Enfüs (45a), Der Beyân-ı Ervâh (vr. 46a), Der Beyân-ı Velâyet Sebebidir (vr.46b) gibi bölümler yer almaktadır. Bu ilâve risâlelerin Bektâşiyye âdâb ve erkânıyla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Risâlenin Müellifi

Risâlenin müellifi el-Hafâcî ed-Delcî es-Semerkandî'nin kimliği hakkında biyografi kaynaklarında bilgi bulunmamakta,⁷ risâle içinde kendinden herhangi bir şekilde bahsedilmemektedir. Ancak risâleyi tercüme eden meçhûl zat giriş kısmında ondan, ümmetin salâh ve kurtuluş sebebi, şerîat, tarîkat ve hakîkat sırlarına sâhip, şeyhülislâm, hak yolunun mürşidi, kâmil ve râsihlerin çekirdeği, rabbânî bir kutup gibi övgü dolu sözlerle bahsetmektedir. Onun rivâyetine göre ed-Delcî, ashâb-ı suffe hakkında bu risâleyi kaleme almadan önce nice âyet, hadis ve muteber fıkıh kitaplarını taramış, tarîkat ehli ve sûfîlerin işlerinden olan ahd ve ikrar alma, bîat etme ve şed kuşanma⁸ gibi konulardaki delilleri toplamıştır. Bununla sûfîlerin zahmet çekmeleri ve doğru yoldan sapmalarını önlemeyi murad etmiştir.

ed-Delcî'nin nerede ve hangi zaman diliminde yaşadığı, kimin talebesi ve şeyhi olduğu şimdilik meçhûlümüz olsa da nisbesinden Semerkantlı ve Şâfiî mezhebine bağlı olduğu anlaşılmaktadır. ed-Delcî'nin ismi Sa'diyye ve Kâdiriye silsilelerinde gözükmemekte, en azından şimdilik kütüphane kayıtlarında da başka bir eserine rast gelinmemektedir. Eserin sonunda 1264/1847 târihi kayıtlıdır. Bu kayıt muhtemelen tercümenin ve temize çekme işleminin bittiği tarihi göstermektedir.

Risâlenin İçeriği ve Literatür İçindeki Yeri

Mütercim risâlenin dört bölümden oluştuğunu, birinci bölümde dervişlerin sülûk esnâsında karşılaştıkları haller ve Şeyh Sa'ddeddin'in ortaya çıkışı, ikinci bölümde şedd, bîat ve tarîkat erkânı, üçüncü bölümde dervişin esmâya yönelişi, teveccühün aslını ve fer'ini, dördüncü bölümde dervişlerin tâc, hırka gibi giyim kuşamını ve bunların sembolik anlamlarını, fütüvvet ve postun şartlarını açıkladığını söylemektedir.

Ancak risâlenin verdiğimiz çevrim yazısının birinci bölümünde dervişin sülûk esnâsında karşılaştığı hallerden bahsedilmediği görülecektir. Bu bölümde şeyh

⁷ Ahmed Rif'at Efendi *Behcetü'l-minhâc'ın* Küçük Sa'deddin Cebâvî'nin halîfesi Abdül'l-mu'tî (1127/1715) tarafından te'lif edildiğini söylemektedir. Abdül'l-mu'tî b. Sâlim b. Ömer, *Mürşidü'l-abd li-sülûki't-tarîk ve ahzi'l-ahd* isminde Sa'diyye tarîkatinin âdâb ve erkânına dâir bir eser telif etmiştir. *Behcetü'l-minhâc'*ın bir kısmı da genel olarak dervişin seyr ü sülûk halleri, tarîkat âdâb ve erkânı ve kisve ile ilgili olması sebebiyle müellifimiz iki eseri karıştırmış ve sonuncusunu da Abdül'l-mu'tî'nin eseri sanmış olmalıdır. (Abdül'l-mu'tî'nin eseri için bkz. Harîrizâde, *Tibyân*, II, 133b-139a) Adalet Çakır, *Mehmet Rif'at Efendi'nin "Nefhatü'r-riyâzi'l-âliye" adlı eseri ışığında Anadolu'da Kâdirîlik*, (MÜSBE) Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007, s.301.

⁸ Şed Kuşanma: Fütüvvet yoluna giren çırağın, mesleğinde ustalaştığında, özel bir törenle, patronu tarafından beline kuşanan kuşağa şed, bu törene de, şed kuşanma töreni, denirdi. Bunun manası, tutulan yolda sabit kadem olmak, şeyhe tam teslimiyet ve vefâlılık olarak değerlendirilir. Rifaî, Sa'dî ve Bedevî tasavvuf yollarında şed, büyük merasimlerle bağlanırdı. Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, İstanbul 2009, 656.

Cebâvî'nin mânevî âlemde Abdülkâdir Geylânî ile 388/998⁹ (X. asır) târihinde Hama Şikârâ'da (Şam), XIII. asır meşâyihinden Ahmed Bedevî, İbrâhim Dessûkî gibi tarîkat pîrleri ile görüştükleri kayıtlıdır. Vâkıasında görüştüğü bu şeyhlerden taltif gördüğü, kendisinin seyyid ve şerefli bir nesilden gelmesi sebebiyle bu 'kutuplara' yakın bir makâmda bulunduğu hattâ yedi kutbun içerisinde isminin zikredildiği görülür. Nitekim risâlenin ilerleyen bölümlerinde aktâb-ı erbaa, aktâb-ı hamse ve hatta aktâb-ı seb'a kavramlarına daha sık rastlanılmaktadır.¹⁰

Yine bu bölümde yedi kutbun kutup olmasına delil olarak başlarından geçen mânevî işaretler zikredilir. Mesela Abdülkâdir Geylânî'nin '*ayaklarım Şeyh Cebâvî hâriç bütün velilerin omuzları üzerindedir*', Ahmed Rifâî'nin '*Benim cezbem bütün evliyâullahı tutmuştur*' veya Ahmed Bedevî'nin '*Bütün evliyâullah avuçlarımın içindedir*' cümlelerini söylettiren sebepler, onları kutupluk mertebesine yükseltmiş ve onları dört kutup arasına dahil etmiştir. Bu sebep onların mânevî olduğu kadar maddeten (neseben) Hz. Peygamber neslinden gelmeleri ve ona vâris olmalarıdır. *Behcetü'l-minhâc* tercümesinin birinci bölümünde Şeyh Sa'deddin'in halffelerinden bâzılarının isimleri zikredilir ki bunları tarîkat târihine âit başka kaynaklarda görmek mümkün değildir.

Behcetü'l-minhâc'da olup da *er-Risâletü'l-muhammediye*, *en-Nefhatü'r-riyâzi'l-aliyye* gibi birinci derece tarîkat kaynaklarında olmayan Şeyh Cebâvî'nin biyografisi ile ilgili diğer bilgiler de şöyledir: Adı geçen kaynaklarda Şeyh'in Haçlı saldırılarına karşı koymak için Mekke'den Dimaşk bölgesine geldiği yazılıdır. Bölgeye gelince de geliş amacından uzaklaşarak haydut olmuş, yol kesmeye başlamıştır. Halbuki *Behcetü'l-minhâc*'da bu gelişin mânevî sebebinin Hz. Peygamber'in emri olduğu nakledilir.

Haramûn Dağı'nda iken dedesinin duası ile Hz. Peygamber ve dostları ona temessül etmiş, Hz. Ali'nin elinden hurma yiyerek içi dışı mâmûr olmuş, Mekke'ye dönmüş, Abdullah Mecdî'nin yanında tarîkat terbiyesi görmüş ve tekrar irşad amacıyla Cebâ'ya gelip yerleşmiştir. Ancak risâlenin burasında '*inzivâya çekilip herhangi bir söz söylemeyi tercih etmediğine dâir*' bilgi,¹¹ Şeyh Cebâvî'nin hayatının sonraki dönemine âit sohbet, mektup, risâle gibi elimizde bir belgenin niçin bulunmadığını açıklar

⁹ Risâle'de zikredilen bu tarih, Abdülkâdir Geylânî (471/1066 - 561/1166)'nin dünyaya gelmeden önceki bir zaman dilimine işaret etmektedir ki bu ya mütercimim ya da müellifin bir eser-i zuhûl olsa gerekir.

¹⁰ Tasavvufi litedatüründe sık kullanılan aktâb-ı erbaa (dört kutub) kavramı ile genellikle Abdülkâdir Geylânî, Ahmed Rifâî, Ahmed Bedevî ve İbrâhim Dessukî kastedilir. Bazan Ebu'l-Hasan eş-Şâzilî, İbrâhim Dessûkî yerine dördüncü kutub olarak zikredilir. *Behcetü'l-minhâc* içerisinde bir yerde kutuplar beş olarak kaydedilmiş ve yukarda ismi sayılanlara ilâveten Sa'deddin Cebâvî'nin ismi eklenmiştir. Eserin bir başka yerinde ise kutuplar yedi olarak zikredilmiş, ek olarak Zeynel Âbidin Halvetî ve Abdulvahhab Şârânî isimleri listeye eklenmiştir.

¹¹ *Terceme-i Behcetü'l-minhâc*, vr.11a-11b.

niteliktedir. Yine başka kaynaklarda göremediğimiz bu bilgi tarîkatın târihini araştırmadaki zorluğu göstermektedir.

Risâlede orjinal olan bir başka bilgi ise Şeyh Cebâvî'nin tarîkat terbiyesinden ayrı olarak tarîkat hırkasını (fütüvvet erkânını) Kadı Ebu Saîd Aliyyü'l-Muharramî'den aldığı şeklindedir.¹² Şeyh Cebâvî'nin niçin ayrıca fütüvvet erkânına ihtiyaç duyduğu ve bunu Bektâşî silsilesinden aldığı ile ilgili bir soru, bizi onun Dimaşk bölgesinde ribâtının işleyişi ile ilgili gereken yönetim tarzına götürmektedir. Tam da haçlı savaşlarının ortasında, istikrârın olmadığı, emniyet ve güvenin kalmadığı sürekli el değiştiren topraklarda kurduğu ribâtın, harp mağdurlarının, savaş yetimlerinin güvenilir bir sığınağı olduğu, dolayısıyla ribâtın işleyişi ile ilgili düzenlemeler için o dönemde yaygın olan fütüvvet erkânından istifade ettiğine işâret etmektedir.

Birinci bölümünün sonlarını hâlik, mahlûk, zât, sıfât ve fiil tecellileri, gayriyet, küllî ve cüz'ileri bilme, kalb-i selîm, perdeler (zulümât), nefsi ve Rabbi bilmek gibi konular oluşturur. Şehâdet, misal, ceberût, melekût, lâhût, nâsût, umman âlemleri gibi tenezzülât-ı seb'aya karşılık olarak emmâre, levvâme, mülhime, mutmainne, râdiye, mardiye, nûriye gibi nefsin yedi mertebesi zikredilir. Buna göre, zât ve sıfât tecellilerinden ortaya çıkan netice ilimdir. Bu ilim, varlığın aslıdır. Hak sübhânehû kulunun kalbine tecellî ederse o kulun aklı, fikri, nefsi yok olur. Beşeriyeti gider. Tecellî olmadığında (kabz) fânî olan mahlûkât yok olur. Dolayısıyla mevcudât yok olsa bile ilim var olmaya devam eder.

'*Lâ ilâhe illallâh*'daki 'Lâ' kişinin kendi benliğini yok etmek içindir. Bu böyle anlaşılırsa o zaman Hak, Hakk'ın aşkıyla, Hakk'ın mârifetiyle, Hakk'ın ilmiyle bilinmiş olur. Hakk'ın mârifeti ise ancak zâtî tecellîlere mazhar olmakla olur. Bu mazhariyet ancak gâyetsiz (sınırsız) ve nihâyetsiz (sonsuz) olmakla elde edilir. İlim nihâyetsiz olduğu gibi sülûk de nihâyetsizdir.¹³

'*Âlimler nebîlerin vârisleridir.*' Vâris olmak, nübüvveti âit velâyete ve hallere vâris tâyin olunmaya denilir. Zira nübüvvet, velâyet ve hüviyyet ile bilinir. Ehl-i îmân olanlar O'nun velâyeti ve hüviyyeti ile kemâle ererler. Zira kelâm-ı rabbânî, velâyet hüküm ve husûsiyetleriyle bilinmelidir.

'*Esmâ ile sülûkde yedi alâmetin açıklanması*' başlığı ile misâl, ervâh, ceberût, melekût, lâhût, nâsût, umman gibi yedi tenezzül mertebesi ile bunların karşılıkları zikr olunur. Nefsin bu yedi mertebesi yedi dâire şeklinde gösterilir. Ceberût âleminde öğrenilen bilgiye esmâ tecellîsi, melekûtta bilinene sıfâtlar tecellîsi denilir. Bu tecellînin ön şartı kalb-i selîmdir. '*Malın ve evlâdın fayda vermeyeceği ancak kalbi-i selîmin*

¹² Muharramî'nin fütüvvet erkânı İmâm Ali Rızâ, Cafer'i Sâdık yoluyla Hz. Ali'ye ulaşmaktadır. Bk. *Terceme-i Behcetü'l-minhâc*, vr.13a.

¹³ A.g.e. vr. 15a.

fayda vereceği o gün (beni rezil etme)’ (Şuarâ, 26/89) âyetindeki kalb-i selîm buna delildir. Yine ‘ulü’l-elbâb” ve ‘göklerin ve yerlerin almadığı ancak mü’min kulların kalbine sığın Allah” hadîsindeki kalp, bunu göstermektedir. Bu sırları bilmek, zât ve sıfâtlar mazharı olmak ancak dört ilhâma ermekle mümkün olur. O zaman dört ilhâm ne demektir.

Dört ilhâm, esmâ-yı ilâhîden dört ismin sırrıdır. Birinci ilhâmın esmâ-yı ilâhîyyeden karşılığı ‘**Hû**’ ismidir. İkinci ilhâmın ‘**Kahhâr**’ ismidir. Üçüncü ilhâm; ârif toprak tabîâtından geçerse arzın (dünyânın) gösterdiği ilme (hakîkatine) mazhar olur. Arz, yaratıklarıyla birlikte ilmen neye mazhardır, (ilmî karşılığı nedir) her tabakadaki mahlûkâtın keyfiyeti nasıldır. Miktarları ve yaratılış hikmetleri nelerdir, esmâdan hangi isme mazhardır?. Üçüncü ilhâma işâret, esmâdan ‘**el-Hakîm**’, dördüncü ilhâma işâret ‘**el-Hayy**’ ismidir. Hakîm ismi ile görevli melek, toprak unsuruna mahsustur. Onun vasıtası ile naklolunan ilhâm bilinir. Hayy ismi ile görevli melek rûh ile de görevlidir. Onun vasıtasıyla olan ilhâmlar bilinir.¹⁴ Birinci ilhâma işâret nefsin isteklerini terk ve Kur’ân ile amel etmektir. İkinci ilhâma işâret kerâmetleri terk ve zillet makâmını tercih etmektir. Üçüncü ilhâma işâret, velâyeti terk, dördüncü ilhâma işâret, vücûdu (varlığı) terktir. Böyle olan kimse artık Hakk’ın levhi olmuştur. Bu durum, ‘*Allah dilediğini siler, dilediğini bırakır, esas (değiştirilmeyen) kitap onun yanındadır.*’ (Râd 13/39) şeklinde ifade edilmiştir.

‘*Allah âdemi kendi sûretinde yarattı*’¹⁵ hadîsinde küllîsi ve cüz’îsi ile bütün mevcudâtın âdem oğlunda gizli olarak bulunduğu anlatılmaktadır. Bu durum kıyâmete kadar da devam eder. Yeni bir peygamber, yeni bir kitap, Cebrâil ve yeni bir şerfât de gelmeyeceğine göre Allah’ın hikmeti ve sırrı velâyet ile bâkîdir.

Bir kimse bize bu âleme gelmeden önce ne halde idik? diye sorsa, ‘*âlem-i ummânda idik*’ cevabı verilir. Âlem-i ummân ma’nâdan ibârettir. Biz âlem-i ma’nâ’dan âlem-i melekûta sonra âlem-i şehâdete gönderildik. Diğer âlemlerle münâsebetimiz olmakla birlikte bu âlemin unsurlarıyla da mukayyediz. Zira şehâdet âlemi olan bu âlem, dört unsur ve üç mevâliden oluşmaktadır. Toplam on sekiz olan bu âlemlerin her biri binden müteşekkildir, yani toplamda on sekiz bin âlem bulunmaktadır.¹⁶

Rûh-ı Muhammedî

Çeşit çeşit tecellîlerle yaratılan mevcûdâtın vücût bulmasına sebep olan ilk tecellîye rûh-ı Muhammedî denilmektedir. Hz. Muhammed’in kalbi ilâhî aşk ile olmuştur. İlmi de muhabbet-i ilâhî ile olmuştur. Sırrı da uluhiyet tecellîsi ile olmuştur. “*Sana bîat edenler ancak Allah’a bîat etmiştir*” (Fetih, 10) sırrı, ahadiyyet ve

¹⁴ A.g.e. vr. 19b-22a.

¹⁵ Buharî, İsti’zan, 1; Müslim, Cennet, 28.

¹⁶ A.g.e. vr. 22b.

samediyet ile gerçekleşmiştir. Zât ve sıfâtının vahdeti ile var olduğu için bütün nebîler, velîler ve bütün mü'minler onun nûrundan hissedardır. Bütün ilâhî kitaplar da onun rûhundan yazılmıştır. Cebrâil'in nûru ondan alınmadır. Cebrâil'in aklı da fehmi de onun hükümlerinden çıkarılmıştır. Diğer büyük meleklerin durumu da aynı şekildedir. “*Sen olmasaydın sen olmasaydın mahlûkâtı yaratmazdım*” enbiyâ ve evliyânın nurlarının mazharı olmasındandır.¹⁷

Bîat, Ahd ve Mîsak

Risâle burada bîat, şed, tâc ve hırka giyinmenin mânevî temellerini açıklamaya girmektedir. Konunun başında bulunan beş âyet, müslümanların Allah'a, Peygamber'e ve birbirlerine hâinlik etmemeleri, emânetleri sâhiplerine vermeleri gereği üzerinde durur. Buradaki emânet kavramı Hz. Peygamber'e verilen teblîğ (risâleti ulaştırma) görevini, ya'ni diğer birçok peygamberden de alınmış olan ahdi ifade etmektedir. Allah bile bu ahdi belli kişilerden aldığına göre onlar da ancak ehline vermiş, diğerleri de ancak ehline vereceklerdir.¹⁸

Risâlenin 29. varaktan sonrası bîat ve şed kuşanmanın şartlarını ve şeklini açıklamaktadır. Sa'dedin Cebâvî'nin tarîkat silsilesi, hurma üzerine okunacak efsun, ahd ve bîat alan mürîde telkînin ne şekilde yapılacağı, tarîkat hiyerarşisindeki on iki nakip ismen tanıtılmaktadır.

Behcetü'l-minhâc tercemesi sonuna tarîkat âdâp ve erkânına âit bir risâle (*Risâle-i tarîka*) eklenmiştir. Burada mürîdin yirmi dört saatinde uyması gereken kurallar, şeyhine karşı takınması gereken edep ve görevler sıralanmıştır. Hurde-i tarîk niteliğindeki bu bilgilerin kaybolmasından korkan Nasûh b. Hacı Ali risâleyi kaleme almıştır.

¹⁷ A.g.e. vr. 23b.

¹⁸ A.g.e. vr. 25b.

Terceme-i Behcetü'l-Minhâc

(Atatürk Kütüphanesi, OE, TY, 1304)

Elhamdü lillâhi rabbi'l-âlemin. Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidînâ ve şeffinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve sahibihî ecmaîn. Emmâ ba'dü:

Sebeb-i salâh-ı ümmet ve mücib-i felâh-ı ehl-i millet ve sîret, ittılâ-ı şerîat ve ittibâ-i ehl-i tarîkat ve minhâc-ı ayn-ı hakîkat, sırr-ı mahfel-i ehli's-şeddi ve'l-bîat ma'rifet-cilvekârî menzil-i sırr-ı hilâfet. Ve şeyhü'l-islâmi'l-müslimîn ve mürşid-i mesâliki'l-Hak ve menâzili'l-yakîn. Eş-Şeyh kıdvetü'l-kâmil ve'r-râsîhîn. El-Kutbü'r-rabbânî ve müdekkikü'l-bürhânî, Hazret-i Şeyh şihâbü'l-milleti ve'd-din *el-Hafacî ed-Delcî el-Îmâmü'l-Hümâm es-Semerkandî eş-Şâfî*¹⁹ (kaddesallâhu rûhahû ve taammede bi-mezîdi gufrânihî ve tâbe serâhu nevvarellâhu) hazretleri **ashâb-ı suffe** hakkında [1b] risâle-i meymenet asârahu[ya] şürû' edip nice âyât-ı Kur'âniyye ve ehâdis-i nebeviyye ve kütüb-i mu'tebere-i fıkhiyye tenebbüh ve tefehüm edip ehl-i tarîkat ve umûr-ı sûfiyye ve ahd ü ikrâr ve ahd ü şed ve bîat hakkında sâdır olan âyât ve ehâdis delâlet edip visâl-i cenâb-ı rabbi'l-izzete âşık olup yolunda nice cevri u cefâ için bu risâleyi müstetâbı cem' edip sâlikin zahmet çekip yolunu azdırmamın deyu teli'f etmiştir. Ve bu risâle [ye] *Behce-i minhâc* deyu isim vermiştir. Lâkin Arabî lisan üzere olduğundan ba'zı ihvân, mesâil-i sûfiyyeyi tefhîm edemediklerinden bu fakîr-i pür-taksîr Hak celle ve alânın ism-i şerîfine müstâin olduğum halde Türkîye tercüme edip ba'zı mes'ele-i sûfiyyeyi ifâde için şürû etmişimdir. Ve bu tarîkat-ı aliyye için ulemâ-yı mütekaddimîn nice bahs etmiştir. Lâkin seyyidü't-tâifeti's-sûfiyye ve imâmu erbâbi't-tarîka Hazret-i Cüneyd-i Bağdâdî (aleyhi rahmetü'l-Hâdî) buyururlar ki:

الطرق كلها مسدودة الا على من اتفق اثر رسول الله²⁰

[2a] (sallallâhu aleyhi ve sellem). Ya'ni demek olur ki; “sakınip tarîkat için bahs etmek bu tarîkat uranlardır. Ona isr-i Rasûlillâh kifâyet eder. Bu mesele kat'î müşkildir. İfnâ [!] etmeye gelmez. Zîrâ sırr-ı ilâhîdir. Zikir ile olur ki:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا {41} وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا²¹

Buna dahi delildir.

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ²²

¹⁹ الحفاجي الدلجي الامام الهمام السمرقندي الشافعي

²⁰ “Hz. Peygamberin sünnetini takip etmek üzere ittifâk eden tarîkatlar müstesnâ hepsi kapanmıştır. (sona ermiştir).

²¹ Ey inananlar! Allah'ı çok anın. O'nu sabah akşam tesbih edin. Ahzab, 33/41-42.

²² Artık Beni anın, Ben de sizi anayım; Bana şükredin, nankörlük etmeyin. Bakara, 2/152.

Ya'ni nice âyât-ı beyyinât vârid olmuştur. Bunu ehl-i tevhîd bilir. Ânı bahs câiz değildir. İmâm Beyzâvî tefsîrinde buna işâret etmiştir. Ancak bu teslîm ve rızâ, cevr u cefâ, mücâhede ve sabr yoludur. Bizim musannıf bu kadar remz edip kitabını birkaç fasla taksim edip sâlike lâzım ve muhtâç olduğu mesâili beyâna şürû edip buyurur ki:

Fasl-ı evvel, dervîşin sülûkünde kendinde vukû' bulan hâlât ve Hazret-i şeyhin zuhûru ne vecihledir, onu beyân eder.

Fasl-ı sâmi, dervîşin şeddi ve bîati, erkân-ı tarîkatı ne vecihle olduğunu beyân eder.

Fasl-ı sâlis, dervîşin teveccüh ve esmâ [2b] ve dâire ve def'-i teveccüh, usûlât ve furûâtı beyân eder.

Fasl-ı râbi', dervîşin kisve, uhuvvet, fütüvvet, tâc, hırka ve post şurûtu beyân eder.

Fasl-ı Evvel [Birinci Bölüm]

Hazret-i şeyhin zuhûru ve sülûkü, ba'zı evliyâ-ı zevi'l-kirâmın kelâmı ve kademi [yolu] beyân olunur. Evvelâ şeyhin nisbeti, mevlidî, menşe' ve mebdei, beyân-ı menziline ve ulüvv-i mertebe, zikr-i sıfâtına, kerâmât ve mücâhedâta, ve irtifâ'-ı kadre, zikr-i meşâyih ve beyân-ı mürîde, ve şey'e ve zikr-i vefâtühu (*radiyallâhu anh*) hazretlerinin ve dahi Hazret-i Sa'deddin Cebâvî (*kuddise sirruhu'l-aziz*) efendimizin zuhûru ve nisbeti beyân olunur:

Ammâ mürîdîne tenbîhen zikr olundu: Evvelen Hazret-i şeyhin mevlidi Mekke (*şerrefehullâhu Teâlâ ilâ yevmi'l-âhire*)de vücûda gelmiştir. İsm-i şerîfleri Muhammed ve lakabı Saîd'dir. Sonra Sa'deddin deyu kendine ad verdiler. Nesl-i pâkleri Yûnus Şeybânî'den Hazret-i Benî Şeybân'a Şeybetü'l-Hudrî (*radiyallâhu Teâlâ anhâ*)ye varır. Vâlideleri tarafından Hazret-i İmâm Hüseyin (*radiyallâhu anhâ*)'ya [3a] müntehî olur.

Ebu'l-Fadl Ahmed b. Sâlih b. Şâbi Cebâvî (*kuddise rûhuhû*) ve gayri, şeyhin vilâdetinde buyurur ki: Hazret-i Şeyh Abdülkâdir Gîlânî (*radiyallâhu anh*)²³ gelip kelâm etmişler. Onların vakti Şeyh Temîmî (*kuddise rûhuhû*)'nun vefâtıdır. Üç yüz seksen sekiz (388/998) [!]senesidir. Lâkin ba'zı ihtilâf etti.

Şeyh Nasırüddin Tûsî,²⁴ Abdürrezzak b. Abdülkâdir Gîlânî radiyallâhu anhu buyurur ki: Üç yüz seksen bir târihinde (381/991) Cebâ'da sâkin idik. Hazret-i Sultân

²³ İran'ın Geylan şehrinde (h.471) 1078 yılında doğdu. (h.561) 1166 yılında Bağdat'ta vefat etti. Türbesi Bağdat'tadır. Metinde zikredilen tarihler, genel tarihi verilerle uyuşmamaktadır.

²⁴ Nasırüddin Tûsî, 1201 ile 1274 yıllarında yaşamıştır.

Abdülkâdir'e ma'nâda işâret olunup Bağdat'a azîmet etti. Ve Hama Şikârâ'da mülâkî olup üç gün halvet etmişlerdir.

Hazret-i Ahmed el-Bedevî (*kuddise ruha*)²⁵ zikr eder ki: Benden sonra âleme kutb olup yeşil alem ve yeşil şed ihtiyâr edip sonra Hazret-i İbrâhim ed-Dessûkî²⁶, ye teberrük etmişiz ve Desukî hazretleri kol ihtiyâr etmemişlerdir. Sa'deddin hazretleri [ni] ta'zîmen.

Hazret-i Ebe'l-Alemeyn Ahmed er-Rifâî, Şeyh Kebîr de zikr eder ki; cümleden evvel dünyâyâ geldim. Kırk yaşında [3b] kutb oldum ve cümleden sonra kalmışımdır. Ve hep bir asırdan deyu beyân etmiştir.

Hazret-i Sa'deddin Cebâvî hazretlerinin ba'zı hulefâları beyân olunur. Radyallâhu anhüm ecmaîn. Ve bunlar ulemâ-yı muhakkikîn ve kıdvetü'l-müdakkikîndir. Ve bunlar ilim ve edeb[i] Hazret-i Şeyh'ten görmüşlerdir. İsm-i şerîfleri beyân olunur.

eş-Şeyh Ebü'l-Vefâ b. Ukayl (v. 513/1119)

eş-Şeyh Ebü'l-Hattâb b. El-Mahfûz el-Gülvezânî,

Şeyh Ebi'l-Hüseyn b. El- Kâdî Ebî Ya'lâ²⁷, Kâsım

Şeyh Ebî Saîd el-Mübârek b. Ali el-Muharramî mezheben ve hilâfen ve furûan ve usûlen dahi ba'zı hadîs-i şerîfi onlar işitip ahz etmişlerdir. Ve bu cemâatte bazısı;

Ebû Gâlib b. Hasan ve Ebü'l-Ganâim Muhammed b. Ali b. Meymun el-Beresî ve Ebû Saîd Muhammed b. Abdülkerîm b. Haşîş el-Belâfûlânî ve Ebû Bekr Ahmed b. El-Muzaffer b. Sûs en-Nemâd ve Ebû Bekir Muhammed b. Cafer b. Ahmed b. El-Hüseyn el-Fârî es-Serrâc ve Ebu'l-Kâsım Ali b. Ahmed b. Bebâni'l-Kerhî ve [4a] Ebû Osman İsmâîl b. Muhammed ve Ebû Tâlib Abdülkâdir b. Muhammed b. Yûsuf ve İbn ammihî Abdurrahmân b. Ahmed ve Ebu'l-Berekât Hibetullah b. El-Mübârek ve Ebu'l-İzze Muhammed b. El-Muhtâr ve Ebû Nasr Muhammed ve Ebû Gâlib Ahmed ve Ebû Abdullah Neciy Benû el-İmâm Ebi'l-Hasan b. Abdullah ve Ebu'l-Hüseyn b. El-Mübârek el-Ma'rûf Bâtyeverî ve Ebû Mansûr Abdurrahmân el-Gazzâz Ebu'l-Berekât Talha el-Âkûlî ve gayrûhum.

Bunlar ilm-i tarîkat ve ilm-i edeb[i] Ali b. Zekeriyâ, Yahyâ İbn Ali et-Tebrîzî, ve Ebe'l-Hayr Hammâd er-Debbâsî'den ahz etmiştir.

²⁵ Bedevî, (H.596)1200 'de Fas'ta doğdu. (H.675) 1276 senesinde Mısır'ın Tanta şehrinde vefat etti.

²⁶ Dessûkî, (H.633) 1235 senesinde Mısır'da Nil Nehri batısında Desûk köyünde doğdu. (H.676) 1277 târihinde vefât etti.

²⁷ Şeyh Ebi'l-Hüseyn b. El-Kâdî Ebî Ya'lâ ve Ebü'l-Vefâ b. Ukayl kaynaklarda Abdülkâdir Gîlânî'nin fıkıh hocası olarak zikredilmektedir.

Şeyh el-Hıdr Ebû'l-Abbas el-Mûsilî sâhibü nevbe buyururlar: Hazret-i Şeyh'in başında dört terek İmâme gördüm. İmâmenin üstünde tarha vardır. Ve suâl ettim. Cevâb verdiler ki bu dört terek ve bu tarha üç kısımdır. Ve cevâbı çoktur. Ve on iki terek olur diye işâret eyledi. Ya Hıdr! tarha-i evvel, şerâat ve tarha-i sâni ilm-i tarîkat, ve tarha-i sâlis ilm-i hakîkat ve tarha-i râbi' ilm-i ma'rifet ve tâc bahsi aşağıda musarrah beyân olunur. [4b]

Eş-Şeyh Ebu'l-Hasan el-Mekkî er-Rifâi buyururlar ki: Şeyhi gördüm. Bir racül gelip selâm verdi. “*Mâ tarîkuke hâzâ*”, Ya'ni ey şeyh! senin tarîkatın nedir, bana bildir. Şeyh dahi buyurdu ki; benim tarîkatım zühd ve takvâ, rızâ ve teslîmdir. Bâtının zâhire münkâd olup kalp, rûh, sıfât-ı nefsâniyyeden münselîh olmaktır ki hattâ rü'yet-i cenâb-ı celle celâlühü vâkî' ola, mücâhede yoludur, diye cevâb vermiştir.

Şeyh Halil İbn Ahmed el-Sarsarî buyururlar ki: Hazret-i Şeyh'den işittim. Tarîk-ı Hak; kavlin, fiilin bir olup kizbi terk dahi nefis ile rûh bir olup, vakt-i zikirde ihlâs ve teslîm ve kitâb ve sünnet-i Rasûlullah'a ittibâ' etmektir. Her bir adımda ve her bir nefesde tevhîd etmektir. Ve mücâhede kendine âdet etmektir. Her şeye sabretmektir. Ve her şeyden uzlet edip fenâ-fillâh olmaktır.

Fî beyâni'l-mülâtafa beyne'l-meşâyihî'l-aktâb-i seb'a ve kelâmühû beynehâ ve'l-âhîratü ve'l-fütüvve ve'l-muhaverât

Ya'ni aktâb-ı seb'a [nın] birbiriyle olan latîfeyi[sini] beyân edelim. [5a] Evvelâ Sultân Abdülkâdir Gîlânî bir gün Câmî'-i Emeviyye'de va'z ederken kendine hâl-i istiğrâb hâsıl olup kürsü üzerinde ayaklarını uzattı ve bunu buyurdu: “*Kademî hâzihî alâ rakabeti külli veliyyillâhi illâ Ahmed b. Sa'deddin Cebâvî eş-Şeybânî. Tecellâ'l-hakku (azze ve celle alâ kalbihi) ve câet hıl'atün min Rasûlillâhi (sallallâhu aleyhi ve sellem) alâ yedi tâifetin min melâiketi'l-mukarrabîn (aleyhimü's-selâm) lebbeshâ. Bi-mahzî min cemû'l-evliyâi men takaddeme minhüm ve men tehhara, el-ahyâu bi-ecsâdihim ve'l-embvâti bi-ervâhihim. Ve kâneti'l-melâiketü ve ricâlü'l-gaybi hâffîne bi-meclisihî vâfikîne fi'l-hevâ sufûfen hattâ esnede'l-ufuka bihim ve lem yebkâ veliyyin fi'l-arzı hattâ medde unukahû*”²⁸

Şeyh Ebû Saîd ve Şeyh Ebû'l-Hayr Atâ el-Mağziyy el-Mısırî buyururlar ki: Ben Abdülkâdir'i işittim ve benim şeyhim Ebû Abdullah Muhammed İbn Muhammed es-Semîrî ve Şeyh Muhammed ed-Debesnî Salâhuddin el-Ma'rûf bi-İmâmî'l-Harameyn ve Şeyh Ömer el-Ma'denî ve Şeyh Abdullah Abdeğmiş el-Mardinî. [5b] Bunlar rivâyet

²⁸ Ayaklarım, Ahmed b. Sa'deddin Cebâvî eş-Şeybânî hâriç bütün velilerin boyunları üzerindedir. Hak onun kalbine tecellî etmiştir. Onun hırkası mukarreb meleklerden bir grup eliyle Hazret-i peygamber tarafından gelmiş ve ona giydirmiştir. Bu ruhlarıyla ölü cesetleriyle diri kendinden önce geçen ve sonradan gelecek olan bütün veliler içerisinde sâdece ona (has bir durum) dır. Melekler ve gayb erenleri onu çevrelemiş, saflar halinde havada beklemekte, hattâ bütün ufku kaplamışlardır. Yerde ise boynunu uzatmayan hiçbir velî kalmamıştır.

ederler ki: Biz şeyh Abdülkâdir Gîlânî'nin meclisinde idik. Kadem kaziyesini söylediği vakitte ve bizleri te'hîr eyledi. Ve o gece ma'nâda Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)i gördüm. Sultân Abdülkâdir ile mean ve hitâb eder ki: Yâ Abdelkâdir! Senin kademin veliyyullâhın cemîsinin boynunda. O vakit Abdülkâdir “*Kademî hâzihî alâ rakabetî külli veliyyillâhi illâ Ahmed b. Sa'deddin Cebâvî eş-Şeybânî*” şeklinde buyurduğu kelâmı bunu tercih ettiler.

Üç yüz otuz üç velîdir. Cemî-i evkâtta on yedisi Irak'da ve altmış[1] Acem'de, ve kırkı Şam'da ve otuzu Mısır'da ve yirmisi Garb'de ve on yedisi Yemen'de, yirmi üçü Habeş'de, on biri sedd-i Ye'cüc ve Me'cüc'de, yedisi cebel-i Kâf'da, kırk yedisi sâhil-i Bahr-i Muhit'de (*ridvânullâhi Teâlâ aleyhim ecmaîn*). Bu zikrolunan gayb erenleridir. Sultân Abdülkâdir Gîlânî'nin ayağı bunların rakabesindedir. Sultân [6a] Abdülkâdir'in neseb-i şerîfleri İmâm Hüseyin (*radiyallâhu anh*) ve İmâm Ali'dir. Seyr u sülûkü Kadı Ebî Saîd el-Muharramî'den görmüştür. Tâc, hırka ve şedd ondan almıştır.

Sultân Ahmed el-Bedevî bir gün Tanta'da cemiyet-i kübrâ'da kendilerine bir hâl-i istiğrâb müstevlî olup halîfesi Ebû Şa'rânî ve Ebû Müteâl'e buyurur ki:

“*Yâ Ebâ Müteâl! Yâ Şa'rânî! Yedî hâzihî alâ külli veliyyillâhi fi yedihî ve kabzatihî. Ve tecellâ aleyhi Azze ve Celle ve (unukahu) (sallallâhu aleyhi ve sellem) men hamilehu ve keffeyhi alâ küllihî.*” Ya'ni cemî-i veliyyullâh benim avucum içindedir. Ve bizim cemîinin üzerindedir, demek olur.

Bir gün Batâih sahrâsında veliyyullâh cem' olup oturdular. İçlerine Hazret-i Bedevî çıkageldi ve selâm verdi. Bunlar 'aleyke' aldılar ve yer gösterdiler. Bu dahî bî-mehâbe oturdular. Ve bunlar dâimâ '*Bint Berre*' kıssasını söyleşirlerdi. Hazret-i Bedevî bunların kelâmını dinleyip engüşk bir duhân etti ve bir bağa geldi. Gördü ki bağa kırk kişi hizmet eder. Bildi ki bunlar kırklardır. Bunlara selâm [6b] verdi. Bunlar selâma cevâb vermediler. Bildi ki bunlar vecd-âna uğramışlar. Birini zikr-i tevhîd ile kendine getirdi. Anladı ki Bedevî'dir. Ayağına sarıldı, '*Aman Yâ Bedevî! bizi bu sâhirin bend-i zincirinden halâs eyle*' dedi. Hazret-i Bedevî Bint Berre hânesine geldi ve suâl etti. Cevâb verdiler ki Bâbeliye [با بلي]gitti. Hazret-i Bedevî Bâbeliye geldi. Gördü ki Bint Berre havuz kenarında oturur. Hazret-i Bedevî gördüğü gibi Berre'ye arz-ı cemâl etti ki kendine aşık edine, ne mümkün. Hazret-i Bedevî saçından kapıp cebel-i Kâf'a fırlattı. O kırk kişinin akılları başlarına geldi. '*Saddakte yâ Bedevî*' dediler. Ve hizmet-i şerîflerini ihtiyâr ettiler. Ve bunları halîfe edip tâc ve hırka giydirdi. (*kuddiset esrâruhüm*.)

Şeyhü'l-Kebîr Ebü'l-Alemeyn Ahmed Rifâî el-Mekkî el-Basrî (kuddise rûhuhû) bir gün Batâih dedikleri beldeye vardı. Gördü ki Ebû Muhammed Şebenekî ve Ruhi-i Bağdâdî ve Firdevs-i Tûsî oturur. Hazret-i Rifâî selâm verdi. Onlar 'aleyke' eyittiler ki merhaben yâ Rifâî! [7a] dediler. Ve hâl-i Mansûr'dan haber sordular. Hazret-i Şeyh buyurdu ki: “*Eskete lisânühû ve cezbetühû. Hâzihî küllü veliyyullâhi mültemisün min*

Rasûlillâhi (sallallâhu aleyhi ve sellem) ve yedribü'l-mikrâz, tecellâ Azze ve Celle fi vahdeti'l-vücûd. Küllühâ hakkun. Ve'htelatat havle asvâtihâ. Fekâle: Yâ rabbi! mâ eradte mevtehum fe-kâmû yentefizûne ve târû. Fe-kâle yâ hayyu yâ kayyûm yâ zel celâli ve'l-ikrâm": Ya'ni benim cezbem cemî-i evliyâullâh[1] bürümüştür. Ancak Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)e iltimas bula, dahi vahdet-i vücûd hakdır, cemî-i eşyâ-yı kâzibeyi terk birle ona hayyün kayyûm zü'l-celâli ve'l-ikrâm kifâyet eder' deyip kelâmı fezh etti. Onlar dahi "saddakte" yâ Ebe'l-Alemeyn dediler ve kendine inkıyâd ettiler. Ve biri birlerine arz-ı kerâmet ve hârik-ı âde ızhâr ettiler.

Şeyh tâcü'l-ârifin Ebü'l-Vefâ İbn Ebû Ali İbn Seyyid Sa'deddin Cebâvî eş-Şeybânî buyurur ki: Bir gün Bağdad'a vardım, gezerdim ki bir cemâat oturmuş sohbet ederler. Ben de selâm verdim. Onlar kıyâm edip 'aleyke' [7b] aldılar ve bana merhaben yâ Beni Şeybâ diye yer gösterdiler. Ben de âdâb-birle oturdum. Ve birine suâl ettim. Bana eyitti ki: 'Yâ veledî bu başımızdır, ona Ahmed İbn Alvân derler. Seyr u sülûkü Hazret-i Abdülkâdir Gîlânî'den görüp sâhib-i şed ve bîat almıştır. Ve Hazret-i Rifâî nebîresidir. Ammâ biz öteden beri işitiriz ki Hicaz'dan bir pîr-i sâhib-alem zuhûr etse gerektir. Ve Sultânü'l-Meşâyih Abdülkâdir Gîlânî'yi Bağdad'a gönderip onda sâkin olsa gerektir. Zuhûru arslan ve hayye ile olsa gerektir. Lâkin zuhûr etmedi. Ve ismi şerîfi Abdullah ve künyesi Sa'deddin ve Benü Şeybâ mahlası olsa gerektir. Ve Ben fikrettim ki Sa'deddin benim büyük pederimdir. Ammâ ravza-i mutahhara'dır. Ne vakit sâhib-i alem ola[oldu ki] deyu tefekkür ettim. Ve Ahmed b. Alvan eyitti: 'Yâ! Ebu'l-Vefâi'ye taaccüb ettik, elbette zuhûr eder, zîrâ sâhibü'l-vakt ve tasarruftur.

Şeyh Ali İbn el-Hietî (*rahimehullah*) ider ki: 'Ben menâzil-i gaybden bizim zamânımızda on veli gördüm. Şeyh Tâcü'l-ârifin Ebü'l-Vefâ[yı] gördüm. Sa'deddin [8a] hazretleri ona tâc, hırka giy[dir]erse gerekdir. Ve onun nebîresi [torunu] dir. Ve onun dahî halîfesi Ebû Hasan eş-Şeybânî'dir. Böyle âlem-i gaybde keşf ettim' diye kelâm etti.

Fî Beyân-i zuhûr-ı Sa'deddin Şeyh Ebü'l-Bekâ

Şeyh Müslim ed-Delcî ve şeyh İdrîs el-Bağdâdî ve Şeyh Şihâb Endülçî buyururlar ki: Bizler Hama Şikârâ -ki Şâm-ı şerîf'de bir mevziidir- Sultân Abdülkâdir Gîlânî (radıyallâhu anh) el-Bârî ile oturur idik. Bir gün Hazret-i Şeyh istiğrâb oldu. Bir yülem durdu. Ve eyitti ki;

'Bize Bağdad göründü, artık gidelim' diye cevâb verdi.

Biz eyittik ki; Bizleri kim terbiye eder.

Cevâb verdi ki; Gelen dahi erdir, zuhûr eder. Biz sükût ettik. Ve Şeyh Abdülkâdir Gîlânî dahi savmea [İbadet yeri]sına gitti. Bir daha tekrar etmedi. Biz dahi tekrar etmedik. Ammâ bir gece âlem-i ma'nâda:

‘Yâ Abdelkâdir! Bağdad’a git’ diye işâret olundu. Hazret-i Şeyh âgâh oldu. Tekrar etti. Ve Tâcü’l-ârifîn Irâk’a gitti. Hazret-i Bedevî Tanta’ya, Şeyhü’l-kebîr Ahmed Rifâî Basra’ya, Ahmed İbn Alvân Hind’e gittiler. Şâm-ı şerîf’de [8b] Abdülkâdir Gîlânî ve İbrâhim ed-Dessûkî ve sâhibi nevb e Hızır Ebü’l-Abbas kaldılar. Ve sâhib-i gaybe nazar ettiler.

Ammâ bir gece âlem-i ervâhda ve âlem-i ma’nâda Hazret-i Sa’deddin kendini Ravza-i mutahhara’da gördü. Bir cemiyet-i uzmâ var. Birine suâl etti. O da cevâb vermedi. Ammâ kendine bir tefekkür âriz oldu. Ben kırk yıldır ilme tahsîl-i sa’y ederim. Ve şakird peydâ ettim. Ben ne isyân sâhibi oldum ki bana cevâb vermezler, diye bükâ edip zâri zâri ağladım. Der-akab içeriden bir sarışın adam geldi. Selâm verdi, hoş geldin Yâ Sa’deddin deyu kendine lakab verdi. Ve o gelene suâl etti. Dedi ki; ‘*aleyke ey bende-i Hudâ bir sâattir buraya geleli kimse bir cevâb vermedi. Şimdi siz cevâb verdiniz*’ dedi. Ol şahıs eyitti;

‘Yâ veledî Benû Şeybâ! sen bu gece sâhib-i tâc ve sâhib-i âlem olsan gerektir. Ve ben dahi senin rehberin olsam gerektir. Ve sen tevâzu’ [da] amelü’s-sakaleynsin’ deyu bana cevâb verip beni aldı [9a] huzûra götürdü. Ben de içeriye girdim. Beni bir cezbe aldı. Huzûrda ne şekil olduğumu bilmedim. Bana eyittiler:

‘Yâ Sa’deddin kendine gel!. Ben dahi kendimi düşündüm. Baktım gördüm, aktâb-ı erbaa onda mevcuddur. Ve bana aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm arz-ı cemâl etti. Ben tahammül edemedim.’ Bana eyitti:

‘Yâ Sa’deddin! Var Hama’ya git orada, beni onda ıyân göresin.’ Ve ben hâbdan bîdâr oldum. Bana dehşet oluverdi. Biraz dahi ilme çalışıp yine tahsîl-i ilm edip evsâf-ı Rasûl’e âşık oldum. Bir müddet dahi böyle gitti. Yine bir gece âlem-i ma’nâda gördüm. Bana hitâb edip sâadetle buyurdular. ‘Yâ Sa’deddin ve yâ İbn veledî benû Şeybâ! şu âyet-i kerîme’ye izin verdim. Sana ve halîfene ki bu dahi sırr-ı tarîkdir kendiy e hıfz ve vird eyle, yakında beni nâgehân görürsün. Var Hama-i Şikârâ’ya git! diye işâret eyledi. Ben yine âgâh oldum. Ve bana günden güne cezbe geldi. Ve ben aşk-ı hakîkîye vâsıl oldum. Ve biraz dahi ilm-i fıkha ve ilm-i tefâsire ve bundan emsâli ilim tahsîlinde oldum. Ve evsafât-ı [9b] (sallallâhu aleyhi ve sellem)i kırâat ettik de kendimi zabt edip yenemezdim. Ve bu cezbe ile Hakk’a eriştim. Ve Hâma Şikârâ[ya] geldim. Ve yedi sene onda gezdim. Nereden bir kervan ve bir bezirgân gelse onun üzerine iner ve basar idim. Ve bana kırk kişi yoldaş olmuş idi. Ve benim kelâmıma râm ve bende olmuş idi. Ve Cebel-i Hamâ’da bir battal mağarada idik. Ve bir bed-hâricî olanları katl edip Hicaz yolunu yedi sene alıp hiç kimse benim havfımden oradan geçemezdi. Bir gün bir muhteşem kervan zuhûr etti. Ve içlerinde nikâbdâr[yüzü peçeli] var olunca bir peyk süvâri ile revân gelir ve benden havfi yok, ben taaccüb eyledim. Bu kervan beni işitmedi mi, diye cebelden aşağı yine kâr-ı kadîm gibi indim ve yolun ağzını aldım. Kervanın bir

boz elli olunca peyk süvâri zâhir oldu. Ve rü'yâ hatırıma geldi. Ol boz elli ileri gelip selâm verdi. Ben aleyke aldım. Ve indi, Ya Sa'deddin merhaben. Ey vakte'l-mübîn! bu gelen kervan bi-nefsihî Seyyidü's-sadât, Sertâc-ı risâlet [10a] (sallallâhu aleyhi ve sellem)dir, diye geçip gitti. Ve ben günahkâr evvelü meşgul oldum. Ve o yüzü nikâblı dedi ki;

'Teeddeb! Yâ Sa'deddin!' diye âğâz etti. Ve bana gel diye işâret eyledi. Ben de edeble vardım. Ve eyitti;

'Yâ Ali mahfeli kur'. Ve Şâh-ı velâyet mahfelini kurdu. Ve beni aldı. Hazret-i Peygamber'in huzûruna götürdü. Ve Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem bana telkîn edip bir hurma yedirdi. Ve bu âyet-i kerîmeyi hurmanın içine okudu. Bu sırta beni mazhar eyledi.

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ²⁹

deyip hurmaya okurdu. Ve bana o hurmayı yedirdi. Bana bir hâl oluverdi. Kendimi bilmem ve beni bir aşk-ı ilâhî alıp beni bir cezbeye bıraktı. Bana eyitti ki:

'Yâ Sa'deddin kim ki veli oldu bana ve Hakk'a ulaştı.' Ve Hazret-i şâh-ı velâyet, esedullâh [10b] el-gâlib Ali ibn Ebî Tâlib bana telkîn eyledi. Elimi tutup bana rehberlik eyledi. Bana kapıları öğretti: Evvel kapı şerîfat, ikinci kapı tarîkat, üçüncü kapı hakîkat, dördüncü kapı ma'rifettir.

İmdi bir sâlik bu zikr olunanları bilmeseyse, câiz değildir ona sülûk göstermek, var kıyas eyle. İmdi bir sâlike, bir mürşid-i hak ve bir rehber lâzımdır. Ve bu tarîkat sırrullâhdır. Ona teslîm ve inkıyâd ve rızâ lâzımdır. Ve yine Hâce-i âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) telkîn-i şuhûd eyledi. Ve bana tenbîh eyledi. Var yâ Sa'deddin seyr u sülûkü Abdullah Mecdî'den gör. Ve ona hizmet eyle, diye işâret eyledi. Ben dahi varıp Hicaz'da Abdullah el-Mecdî'yi buldum. Ve ona hizmet eyledim. Ve ondan tekâmül oldum. Ve yine âlem-i ma'nâmda bana; 'Var Cebâ'ya git,' diye işâret olundu. Ve âgâh oldum, biraz tefekkür ettim. Şimdiki halde Cebâ'da Abdülkâdir Gîlânî ondadır. Hoş imdi kalktım yine Hama Şikârâ'ye geldim. Ve benim kırk yoldaşım [11a] onda mevcûd ve bana tâbi olup benim hizmetimi ihtiram eylediler.³⁰ Ve yine işâret olundu. Var Cebâ'ya git diye. Ben dahi kalktım Cebâ yolunu tutup gittim ve Sultân Abdülkâdir Gîlânî'ye eli boş varmayı revâ görmedim. Bâri bir armağan götüreyim diye fikr ettim. Ve üç tane aslan sağdan zuhûr etti. Tiz elden aslanları tutup bend eyledim. Ve biraz

²⁹ İnananların gönüllerinin Allah'ı anması ve O'ndan inen gerçeğe içten bağlanması zamanı daha gelmedi mi? Onlar, daha önce kendilerine kitap verilenler gibi olmasınlar; onların üzerinden uzun zaman geçti de kalbleri katılaştı; çoğu, yoldan çıkmış kimselerdir. Hadid 57/16.

³⁰ Ve benden seyr u sülûk edip muhabbet, bîat aldılar.

dağdan odun kat' eyledim. Diledim bir yere bağlayım ip yok. Tez elden birkaç hayye tutup odunu bağladım. Ve aslanlara yükledim ve birine ben bindim. Fukarâ ile Cebâ'ya revân oldum. O tarafta Sultân Abdülkâdir Gîlânî hazretlerine haber olmuş. Bir dîvâne bir aslana binmiş ve iki aslana odun yükletmiş, geliyor, diye haber verdiler. O sâat Sultân Abdülkâdir 'bize gayri Bağdâd göründü', diye dervişlerine işâret eyledi. Suâl ettikde; "gelen bir erdir ki ancak kadem-i Mûsâ aleyhi's-selâm'a vâsıl olmuştur. Ve Ceddîm Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)e vâsıl olup bîat edip nefes almıştır. Ona Sa'deddin Benû Şeybâ [11b] derler. Cezbesi cemî veliyullâhî ihâta etmiştir. Buranın sâhibi oldur. Ve onun için bizde emânet vardır. Ve ceddîm öyle işâret etmiştir diye cevab [verdi]. Artık onda tevakkuf etmedi. Ve Bağdâd'a azîmet eyledi. Ve yolda bana mülâkî oldu. Anladım ki bizimle can kelâmı etmek ister. Biraz tevakkuf ettim. Ammâ ol dahi gelip yaklaştı. Ve gördüğü bir tâne aslana binmiştir. Ve iki aslana dahi yük yükletip gelirim. Ve bir âdemle dahi bir tabak içinde bir gül teberrük olsun diye gönderdim. O dahi taç üstüne koyup tâ kıyâmete değîn yadigâr olsun diye cevâb verdi.

Ve üç gün ve üç gece onda oturup sohbet ettik. Ba'dehû onlar saâdetle Bağdâd'a teveccüh edip bize Cebâ'yı sipâriş ettiler. Biz dahi onda tavattun ettik. Ve bu seyerânı beraber olan nakîbi Hazret-i şeyh Tâcü'l-ârifin Ebü'l-Hasan eş-Şeybânî bu menkıbeyi nakl eder. Hazret-i şeyhin cezbesi âleminde Hazret-i İbrâhim ed-Dessukî yedi sene Hâmâ Şikârâ dağında [12a] ben gezip seyerân-ı hakîkat ettiğim vakitte vekâlet etmiştir. Ba'dehû kendini inzivâyâ çekip kavî ihtiyâr etmemiştir. Ve cemî velî ve ricâllullâh Sultân Abdülkâdir Gilânî'ye gelip baş kesmiştir. Ve hizmet- i şerîflerini ihtiyâr etmiştir ve kutbü'l-aktâb olmuştur. Ve Ebü'l-Alemeyn Ahmed-i kebîr İbn Hasan er-Rifâî ve Ahmed el-Bedevî Ebü'l-esâmîn Hazret-i şeyhin ammi-zâdesidir.

Abdülkâdir Gîlânî'nin neseb-i şerîfleri zikr olunur. İsm-i şerîfleri Muhammed ve lakabları Abdülkâdir ve pederleri Ebî Sâlih Musâ bin Abdullah bin Yahyâ ez-Zâhid b. Muhammed b. Dâvûd b. Mûsâ b. Abdullah b. Mûsâ el-Cüvenî b. Abdullah el- Mahz b. El-Hasan el-Müsennâ b. El-Hasan b. Ali İbn Ebî Tâlib el-Haseniyyü'l-Kureşiyü'l-Mekkiyyü'l-Medeniyyi kerremallâhu vecchê radiyallâhu Teâlâ anhdır. Ve vâlideleri Fâtuma binti Abdullah es-Savmeiyyi' z-zâhidî Ebî Saîd el-Hâşimî el-Cebel ve Ümmü'l-Hayr binti Sa'dî Ebi'l-Yesâm el-Cilî ümmü'l-hayr, ümmühû el-Cebbâr Abdülkâdir el-Gîlânî [12b] kuddüse sîrrühû ve nüvvira rûhuhû.

Fî Beyânî Tâc ve Hırka

İmdi Hazret-i Sultân Abdülkâdir Gîlânî'nin tâc ve hırka kimden aldığını beyân edelim. Ve şeyhi kimdir.

O yüce hırkayı Kādî Ebû Saîd Aliyyü'l-Muharremî'den aldı. O ise hırkayı Ebi'l-Ferh et-Tarsûsî'nin elinden giydi ve tarîkat terbiyesi gördü. O da Ebi'l-Fadl et-Temîmî'nin elinden tarîkat hırkasını alıp giydi ve terbiye gördü. O da Ebû Bekir

Muhammed İbn Half bin Hacder eş-Şiblî'den tarîkat hırkasını giydi ve terbiye gördü. O da Ebi'l-Kasım Cüneyd el-Bağdâdî'den tarîkat hırkasını giydi ve terbiye gördü. O da Seriyü's-Sakatî'den tarîkat hırkasını giydi ve terbiye gördü. O da Ma'rûf el-Kerhî'den tarîkat hırkasını giydi ve terbiye gördü. O da Ali b. Mûsâ İmâm Rızâ'dan tarîkat hırkasını giydi ve terbiye gördü. O da İmâm Cafer'in elinden tarîkat hırkasını aldı ve terbiye gördü. O da İmâm Muhammed Bâkır'ın elinden tarîkat hırkasını aldı ve terbiye gördü. O da Ali Zeyne'l-Âbidîn'den tarîkat hırkasını aldı ve terbiye gördü. O da babası Kerbelâ şehîdi İmâm Hüseyin'den tarîkat hırkasını aldı ve terbiye gördü. [13a] o da babası Emirü'l-mü'minîn Ali b. Ebî Tâlib'in (radiyallâhu anh) elinden tarîkat hırkasını aldı ve terbiye gördü. O da şefâatçimiz ve rasûlümüz Hazret-i Muhammed (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)'den tarîkat hırkasını aldı ve terbiye gördü. O'da mi'rac gecesi peygamberlerin hizmetçisi ve rûhu'l-emin Hazret-i Cibrîl aleyhisselâmdan aldı.

“Kim bir kavme benzerse onlardandır.”³¹ “Ashâbum yıldızlar gibidir. Hangisine uyarmanız hidayete erersiniz.”³² Sadaka Rasûlullâh ve sadaka Habîbullâh.

Fî Beyâni'r-remzi ve'l-anâsiri'l-erbea' ve tevârüdi't-tecellî'z-zât

(Dört unsurun şeklinin ve Zâtî tecellîlerin gelişinin açıklanması)

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdu ki;

سُبْحَانَكَ مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ يَا مَعْيُودُ، سُبْحَانَكَ مَا شَكَرْنَاكَ حَقَّ شُكْرِكَ يَا مَشْكُورُ،
سُبْحَانَكَ مَا ذَكَرْنَاكَ حَقَّ ذِكْرِكَ يَا مَذْكُورُ، سُبْحَانَكَ مَا عَرَفْنَاكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ يَا مَعْرُوفُ³³ [13a]

Bu hadîs-i şerîfteki ma'nâyı fehm etmek işârâtı budur ki; tecellî-i zât ve cemî-i sıfâtan izhâr ve füyûzât ilimdir ki ancak kendi zât sıfâtına mahsûstur ki cümle mevcudât ve cümle mahlûkâtın hakkında hakîkattir.

Pes imdi bu ilimden Hak sübhânehû ve Teâlâ abdinin kalbine tecellî eder ise ol abdin ilmi, aklı, fikri ve nefsi fânî olur. Sûret-i beşeriyeti bi'l-küllîye bu tecellînin izhârında fânî olup mevz olur. Tecellî iki kısımdır. Biri şirk-i hafî ki yetmiş bindir. Biri şirk-i celî ki o dahi yetmiş bindir. Nitekim Hak sübhânehû ve Teâlâ Kelâm-ı Kadîm'inde buyurur ki:

إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ³⁴

³¹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, Beyrut 1985,II, 50.

³² Hadisi Rezîn tahrîç etmiştir. Hadisin birinci kısmını *Câmi'u'us-Sağîr*'de Suyûtî kaydeder. Münâvî, *Fezû-Kadîr* IV., 76.

³³ *Seni tenzih ederim ey ibâdet edilen! hakkıyla sana ibâdet edemedik. Seni tenzih ederim ey zikre lââyık olan! hakkıyla seni zikredemedik. Seni tenzih ederim ey şükre lââyık olan! hakkıyla sana şükredemedik. Seni tenzih ederim ey bilinmeye lââyık olan, hakkıyla seni bilemedik.”*

³⁴ Doğrusu Allah'a şirk koşmak büyük zulümdür. Lokman, 31/13.

Bunun cümlesi tecellînin kabzından fânî yokluk bulur. O vakitte o abd, Hakk'ı zikr etmez, illâ Hakk'ın tecellîsi Hakk'ı zikr eder. Zîrâ abd-i şahsın mevcûdluğu fer' demektir ki sonradan olma demektir. Yetmiş bin şirk-i hafî ve şirk-i celî bir şahsın vücûdu değildir ki küllü mâsivâdan mürekkebdir. Ana ve baba sulbünden hâsıl olan vücûd [13b] demektir. Anadan doğan vücûddur. İlmine mahlûk değildir. Ve mahlûkun vücûdundan dahi ârîdir. Velâkin mahlûkun vücûdunun aslıdır. Ve rûh-ı insanî bu ma'nâyâ mazhardır. Çünkü ilim anadan doğmaz. Heykel ve cisim demek değildir. Ammâ ilim vücûdun aslıdır. Mevcûd yok olsa, ilim bâkîdir. Fânî ile 'bâkî' nice bilinsin. Zîrâ ma'nâ bilâ-keyfiyedir. Çünkü ma'nâ tecellî olsa şahsa vücûd-ı hicâb ve terkîb yok olur. Mahlûk keyfiyetleri gayb olur. Mevt-i ma'nevî demek bu demektir. Her kim ki ölmezden evvel böyle ola, Hakk'ın zikri böyle kimse [ye] ola ve böyle olan kimse Hakk'ı Hakla zikr eder. Hakk'ın tecellîsi dünyaya ona olduğu için ve mevt-i ma'nevîye mazhar olduğu için bu hadîs-i şerîfin ma'nâsı zâhir olmuştur.

“موتوا قبل ان تموتوا”³⁵ Hâce-i âlem sallallâhu (aleyhi ve selem) Hakk'ı Hakk'ın zikriyle zikretti. Ondan âriflere işâret ettiği şirk-i hafî ile ve şirk-i celî ile Hakk'ı zikretmeden ârif ve temeyyüz olduğunu ve Hakk'ın zikriyle Hakk'ı zikrettiğini ve Hakk'ın ilmiyle Hakk'ın ilmini [14a] bildiğini ve Hakk'ın ma'rifeti ile Hakk'ın ma'rifetini bildiğini ve Hakk'ın muhabbetiyle Hakk'a ibâdet ettiğini ve emrinde olan ârifler bu ma'nâyâ mazhar olduklarını işâret için ve bu ma'nâ bilinmek için işâret etti. Be-dürüstî (aslını söylemek gerekirse), 'Mâ zekernâke hakka zikrike.' dersini bu ma'nâyâ vuslat müyesser olanlar şirk-i hafîden ve şirk-i celîden fânî olmuşlardır. Bil-küllîye abd “ez-zâkir” olanlardır. Hakîkat-i fakr-ı Muhammedî bu makâmında fehm olunur. Mâsivâullahdan fânî olmak şirk-i azîmden fânî olmaktır. Hakîkat-ı fakr-ı Muhammedî bu ma'nâyâ demektir. Hak'dan gayriden fânî ve yok olmak demektir. Kemâ kâlellâhu tebârake ve Teâlâ:

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ {88} إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ³⁶

Kalb-i selîmden murâd ilm-i ilâhî demektir. Ve ilm-i ilâhînin füyûzâtı fenâ fillâh makâmında ve fakr-ı Muhammedî de tahsîl olunmasının işârâtı ve isbâtı içindir ki mezkûr olan âyet-i kerîme buna delildir. İmdi sen seni bilersen, senin benliğin nefsin ve nefsinin hevâları şirkdir. [15a] Böyle bildinse gıybet, noksan, kin, kibir, gurûr, da'vâ, hatâ, isyân, vesvâs, oldun hakîkate senin mevcûdluğun ve benliğin bu demek oldu. Ve nefy olunan kelime-i tevhîdde olan (Lâ) bu mezkûrât senin varlığın demektir. Bu isimdeki (Lâ) harf-i vücûda ve benliğe işârettir. Ma'nâ ve ilmin bundan gayridir. Ve (illâ) ya mahsûstur. Çünkü bunu bilmeye talip oldunsa ve bunun için yaradıldınsa

³⁵ Ölmeden önce ölünüz.'

³⁶ Allah'a temiz bir kalble (Kalb-i selim) gelenden başka kimseye malın ve oğulların fayda vermeyeceği gün, (beni rezil etme.) Şuarâ, 26/88-89.

bunu[n] cümlesini ve cemisini terk etmek nefisini terk etmek demektir. Çünkü böyle oldun fânî oldun (İllâ) dan sana keşf-i tecellî ola ilk sıfâtıyla zatını bilmek tecellî-i sıfât ve tecellî-i zât Ya'ni tecellî-i zât ve tecellî-i sıfât demek Hak sübhânehu ve Teâlânın kendine mahsus olan ilm-i ma'rifet ve mahabbet ve aşk demektir. Tecellî-i zât ve sıfât pes imdi; bu tecellî oldukça senin külliyetle mevcûdluğun fânî olur. Ondan onun muhabbetiyle onun aşkıyla onun ma'rifetiyle onun ilmiyle onu bilirsin.

Pes böyle olduysa [15b] Hakk'ı Hakk'ın aşkı bildi. Hakk'ı Hakk'ın ma'rifeti bildi. Hakk'ı Hakk'ın ilmi ile bildi. Hakk'ı Hakk'ın muhabbeti bildi. Hakk'ı ma'rifete işâret tecellî-i zâta lâıyk olunmaktır. Lâıyk olunmanın işâreti gâyet ve nihâyet bulunmamaktır. Gâyet ve nihâyet bulunmakta halâvet-i aşka muhabbet iştiyâk-ı ziyâde ve nihâyetsiz olunmamakta ulûhiyyet iyân ve kemâl bilâ-nihâye olunmamağa lâıyktır. Tecellî-i sıfât dahi ve hakikat-ı esmâya dahi aşkın ve muhabbetin iştiyâkı nihâyet bulunmamaktadır. Kemâlâta lâıyktır. Sülûk[ü] nihâyetsiz olunmamak ile gâyet denilir.

Ve tecellî-i zâta ve tecellî-i sıfâta ve hakikat-ı esmâya nihâyet bulunmamaklık ile gâyet ve nihâyet demek olur. Be-dürüstî, böyle olduysa gâyet ve nihâyet bu demek oldu.

Pes imdi dünyâda ve âhirette enbiyânın ve evliyânın sırrı ve hâli onun muhabbetine sekr dese ibtidâ ve intihâ bulmak mümkün yoktur. Ve netîce-i hâl mümkün yoktur. Muhabbeti dahi ona dâim sülûk eder. İntihâsız ve ibtidâsız gâyet ve nihâyet yoktur. Nihâyet her kim bileyim dedi vücûdu ve nefsi yok oldu. Ve nefsi ile olan varlıkları dahi yok [16a] oldu. Böyle olduysa sırrı cümle varlık ma'nâ olmak üzere onun sırrı oldu. Sırrı dahi bilmek istedi. Sırrı dahi onu bilmek yok oldu. Yokluk dahi onu bileyim dedi, yokluk dahi onu bilmede yok oldu. Vaktaki böyle olduysa nihâyetsizde nihâyetsiz oldu. Aşkın sülûkü intihâsız ibtidâsızdır. Ya'ni ne demektir. Aşk sülûk eder onun muhabbetine onun muhabbetinde intihâsız ve ibtidâsız gâyet ve nihâyet bulmaz. Ezelde, ebedde, şimdi de dâim böyle senedir. Her ne kadar ki aşk ona gâyet bulayım diye, aşkın gâyet bulduğuna bir gâyet dahi nihâyetsiz arz olur. Muhabbet pertevinde be-dürüstî ulemâ bu ma'nâya mazhar olanlardır.

Hazret-i Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) İbn Abbas'ın rivâyet ettiği bir hadiste;

علماء ورثة الانبياء لو لا العلماء لهلك الناس³⁷

İmdi; vâris-i enbiyâ (aleyhi's-selâtu ve's-selâm)a vâris ta'yîn olunmaya mahsûs olan velâyettir, ve ahvâlatta. Zîrâ nübüvvet velâyet ile ve hüviyet ile ma'lûm olur. Ve ehl-i îmân olanlar onun velâyetiyle ve hüviyatlığı ile îmân-ı kâmil olur. Zîrâ kelâm-ı rabbânî ahkâm velâyetiyle ve [16b] hâssiyetiyle bilmeye mahsustur.

³⁷ “Âlimler nebîlerin vârisleridir. Şâyet âlimler olmasaydı insanlar helâk olurlardı.” Ebû Dâvud, İlm 1, (3641); Tirmizî, İlm 19, (2683); İbnu Mâce, Mukaddime 17, (223).

Pes imdi bu ecilden mahsus velâyet ne demektir. Beyân oluna ve bu i'lâma tahsîs olunan abd-i hâs şol vücûd-ı mükerremdir ki tecellî-i zât ve sıfât mir'ât-ı Hak olup ta'yîn min indillâh ve hâdim-i Muhammedeni'l-Mustafâ (sallallâhu aleyhi ve sellem) olup hükm-i Kur'ân[1] tefhîme kâdir olup ruûsu halka vesîle olmasındır. Nitekim Allâhu Teâlâ;

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ³⁸

Fermân-ı ilâhîsi murâd-ı şerîfi oldukda;

إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ³⁹

İcrâsı murâd oldukda ubbâd beyninde abd-i hâssa terbiyet eyleyip verâset-i enbiyâ *aleyhimü's-salâtü ve's-selâm* cemâlen celâlen feysiyyen ve sıbtiyyen cemî ahvâlâtı makâmâtları geçip i'lâm belâğat ve işârât-ı âliyesi ihsân edip teblîğe me'zûndur.

İmdi ol vücûdu “*mûtû kable en temûtû*” sırrına mazhar edip takvâ u aşk ile ilmi keşf edip de müşâhede eder ve vücûdunu deryâ-yı muhît-i bî-girân [17a] edip belki bu keyfiyet üzere ta'lîm-i esmâda halkın bilmediği ilme nâil olur. Kemâ kâlellâhu Teâlâ;

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ⁴⁰

İmdi fermânın icrâ edip cüz'ıyyâtı ve külliyyâtı ma'rifet ihsân edip ubûrât-ı esmâ ihsân olundu.

İmdi ol ma'lûmâtta keşf olan mevcûd onun ilmidir ki o ilim ma'rifet-i ilâhîdir. O ma'rifet-i ilâhîden ma'rifet-i nefis hâsıl olur. Ne için, nefis-i insân evvel füyûzâta mazhar olduğu için, ol füyûzât tecellî oldukda nefse cümle mevcûdât kendi nefsinde cem olmuş ma'rifet görür. Be-dürüstî semâvât u arazînde mevcûdât olan mahlûkâtı benî âdemdeki abd-i hâstan mahfî kılıp izhârın murâd eyleyip netîce-i kudretullahtır. Ve dokuz bin âlem arz demektir. Ve her bir âlemin nüshası ve hikmeti ol vücûd-ı şahsın kalbinin icrâsı demektir. Ona yetmiş bin zulûmât-ı hicâb demektir. Ve dokuz bin âlem dahi evvelki gökten arştan ve kürsîden bu dahi dokuz bin âlemdir. Netîce-i [17b] kelâm nüsha-i kübrâ bu tecellî olunan abd-ı şahstır ki nefis-i insândır. Ve rûh-ı insandır. Bu dahi yetmiş bin nûrânî hicâbdır. Bunun cümlesi on sekiz bin âlemdir ki abd-i hâssa mâlûm olur.

³⁸ Ey İnananlar! Allah'tan sakının, O'na ulaşmaya yol arayın, yolunda cihad edin ki kurtulasınız. Mâide,5/35.

³⁹ Bir şeyi dilediği zaman, O'nun buyruğu sâdece, o şeye "Ol" demektir, hemen olur. Yâsin, 36/82.

⁴⁰ Ve Âdem'e bütün isimleri öğretti, sonra eşyâyı meleklerle gösterdi. "Eğer sözünüzde samîmî iseniz bunların isimlerini bana söyleyin" dedi. Bakara 2/31.

Fî Beyâni Alâmâtî's-Seb'a fî Sülûki'l-Esmâ

Evvel: Âlem-i Misâl, es-Sânî: Âlem-i Ervâh, es-Sâlis: Âlem-i Ceberût, er-Râbi': Âlem-i Melekût, el-Hâmis: Âlem-i Lâhût, es-Sâdis: Âlem-i Nâsût, es-Sâbi': Âlem-i Ummân

Bu mezkûrâta yedi nefis zikir olunur. Onu dahi mürşid ve sâlik bilmek lâzımdır.

Evvelki nefis-i emmâre, ikinci nefis-i levvâme, üçüncü nefis-i mülhime, dördüncü nefis-i mutmaine, beşinci nefis-i râdiye, altıncı nefis-i mardiye, yedinci, nefis-i nûr-ı alâniye.

Bu mezkûr olan enfâs yedi dâire zikir ve tertîb olunur. Yedi esmâya delîldir. İmdi bu âlem Ceberût makâmında sâlike azâbdır. Bu mertebede vâki olan hâlât bil külliye televvündür. Kendini alamamıştır. Makâmı ilme'l-yakîndir. Gâhîce bu makâm açılır ve gâhîce kapanır. Onun için kim bil-külliye fakr-ı Muhammedî [18a] tahsîl olunmadığı için ve bu ma'rifet tahsîl olunur. Mâsivallahtan yok oldukta ol hâle îcâdın hakîkatı derler ki ma'rifet ona dâldir. Kemâ kâlellâhu Teâlâ ve tebâreke:

اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ مِثْلُ نُورِهِ⁴¹

Yâni Hak sübhânehû ve Teâlâ yerlerin ve göklerin nûrudur. Be-dürüstî gökler ve yerler onun ma'rifetine dâldir. Ve emriyle kâimdir. Ve bu mezkûrâtın kayyûmiyetleri ma'rifet indinde zerre değildir. Tahkîk ol zerrenin dâl olduğu ma'rifet öyle muhît ki nice on sekiz bin âlemler intihâsız ibtidâsız birbirine benzemeksizin halk olunmaya kudret ve kuvvet cârî olan ma'rifettir. Kıyas mümkün değildir. Ve bilâ-nihâyedir. Bu kemâlâta gark olmak tecellî olunursa;

“İnne rabbeke alâ sırâtin müstakîm”in ma'nâsı ayne'l-yakîn fehm olunur. Âlem-i ceberûtteki bâtın olan budur ki ve buna dâl olan mevcûdât nakl olundu. Ve dokuz bin âlem dahi âlem-i ervâhdır. Onda ervâh-ı enbiyâ keşf ve cemî-i peygamber hitâbı ve vasfı keşf olur. Böyle olan ârif ki ol abd-i hâstır. Buna ma'nâ âlem-i ervâh sırrî demek câizdir. [18b] Bu âlemde ol şahs fânî olursa âlem-i ervâha cârî olan ma'rifet-i ilâhî ki onun mâlûmâtı ile kâimdir. Bu ma'lûmât tecellî oldukta kelâm-ı kadîmin lafza gelmeyen ma'nâ-yı latîfi tecellî olunur. Ve bu makâmda ilhâm-ı rabbânî hâsıl olur. İşârâtı budur ki âlem-i lâhût bu makâmda[n] ibârettir. Ve tecellî-i ulûhiyetten azamet-i Bârî şöyle tecellî ede ki, intihâ, ibtidâ gâyet ve şeş cihâttan nişân kalmaya, cümle tecellî-i hâlde mahv; kemâ kâle tebâreke ve Teâlâ:

فَأَيْنَمَا تُولُوا فَتَمَّ وَجْهَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ⁴²

⁴¹ Allah göklerin ve yerin Nur'udur. Nûr, 24/35.

⁴² Doğu da batı da Allah'ındır, nereye dönerseniz Allah'ın yönü orasıdır. Doğrusu Allah her yeri kaplar ve her şeyi bilir. Bakara 2/115.

Kemâ kâlellâhu Teâlâ:

لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ⁴³

Âyet-i kerîmesinin ma'nâ-yı latîfi ma'lûmdur.

İmdi Ceberûtta tahsîl olunan ma'rifete esmâ derler. Ve âlem-i melekûtta tahsîl olunan tefsîre tecellî-i sıfât derler. Bu tecellînin muktezâ-yı esrâriyesine mahsûs olan kalb-i selîmdir ki o kalb-i selîm ilmidir. Nefisteki olan budur ki çâr anâsırın cem'i mâsivânın hevâlarının mahallidir. Ki ona gevher-i evvel demek olur. Kalb, nefis bu demektir. Ve hased dahi buna tâbidir. Yetmiş bin zulümâtı ve [19a] yetmiş bin nûrânî hicâb bu kalb demektir. Rasûlullah'ın buyurduğu kalb bu kalb değildir. Bu kalb cümle mâsivadan mürekkebdir. Mâsivaullah demektir. Kalb ilmi bundan ârîdir. Nitekim Hak sübhânehû ve Teâlâ buyurur:

يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ {88} إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ⁴⁴

Be-dürüstî kalb-i selîm dâl olduğu ma'nâ demektir. Ki kelâm-ı Rabbi'l-âlemindir. Onun kelâmı mevcûdâtın keyfiyetinden ârîdir, muhîttir ve nihâyeti yoktur. Her kelâmı yüz dört kitabdır. Kalbî ma'nâ bu demektir. Ve ism-i a'zam demek bu demektir. Nitekim Hak sübhânehû ve Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'inde buyurur:

وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ⁴⁵

Kemâ kâlellâhu tebâreke ve Teâlâ fî kelâmı kudsî:

“Lâ yeseanî arduñ velâ semâî bel yeseanî kalbü abdin et-takiyyi en-nakiyyi”⁴⁶

Ya'ni Hak sübhânehû ve Teâlâ hadîs-i kudsîde habîbine beyân edip buyurdu ki: ‘Gökler yerler beni sığıştırmaya kâdir olamazlar, belki salih kullarımın kalbi sığıştırdı.’ Muhabbet cihetinden, mekân cihetinden değildir.

Pes imdi Hak sübhânehû ve Teâlâ'nın murâd-ı aliyyesi olduğu şahs-ı hâssın kalbini a'lem edip nihâyetsiz eder. Ol a'lem kendine mahsûstur. Cümle mevcûdâtı [19b] cem' edip bir nokta eder. Ve o ilm eder. “Vemâ yezzekkeru illâ ulu'l-elbâb/Ancak lüb sâhibi olanlar bunu düşünebilirler”ın ma'nâsı onda zâhir olur. Nitekim Kur'ân-ı Kerîm'inde buyurur:

فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ⁴⁷

⁴³ Şûrâ, 42/11.

⁴⁴ Allah'a temiz bir kalble (Kalb-i selîm) gelenden başka kimseye malın ve oğulların fayda vermeyeceği gün, (beni rezil etme.) Şuarâ, 26/88-89.

⁴⁵ (Bu inceliği) ancak akıllı sâhipleri düşünüp anlar. Âl-i imrân, 3/7.

⁴⁶ Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, II, 195.

⁴⁷ Eğer bilmiyorsanız ilim sâhiplerine sorun. Enbiyâ, 21/7.

Ve dahi Hak sübhânehû ve Teâlâ'nın kelâm-ı kadîminde gizli olan esrâr ol abd-i hâssa tecellî olup sır olmuştur. Lâzım olduğu her müşkilât ondan suâl olunup müntefî olunmalıdır. Kemâ kâlellâhu tebâreke ve Teâlâ:

وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا⁴⁸

Be-dürüstî bu esrârı bilmeye ve mazhar-ı zât ve sıfât olmaya dört ilhâm vardır.

Fî Beyâni ilhâmât ve yeteallaku bihi'l-esmâ ve'l-ahkâm

İmdi ey azîz! ilhâm nedir, kaç mertebede zâhir olur?. İlhâm dördtür. Ve esmâullahtan dahi dört ismin esrârıdır. Evvelki ilhâma müvekkel olan melâike vâsıtasıyla ol anâsırı rüzgâra müvekkeldir. Ve bu tabîat-i rüzgâr ve rüzgâriyyeden ârif fânî olursa tabaka-i eflâkde olan mevcûdâtın dâl olduğu ilim ki ilm-i ilâhîdir, ne hikmet üzeredir, ve her birinin mevcûdluğu ilimde ne mikdârdır ve mazhariyetleri neyedir? keşf olur işte [20a] ilhâmın biri budur.

İkinci ilhâm budur ki; Tabîat-i nâriyyeden fânî olmak tecellî olursa bu ikinci mertebede bu ilhâmlar keşf olur. Bu makâmda şemsin, kamerin ve kevâkiblerin bu anâsırlarla vücûd bulmasının ilmüne cümlesi mevcûdâtın hakîkatidir. Bu mertebede bu mevcûdât neye mazhardır ve ilimde her birinin mikdârı nedir, mazhariyetleri neye mahsûstur, bu kevâkiblerden bu mevcûdâtın feyz alması vücûd bulması her bir mevcûddur. Vasf üzere ayân keşf olur.

Evvelki ilhâma işâret esmâdan ism-i “**Hû**”dur. Dâire-i sâlisde onu nakl ettik. İkinci esmâdan işâret ism-i “**Kahhâr**”dır ki dâire-i sâbi’de onu da nakl ettik. İsm-i Hû’ya müvekkel olan melâike vâsıtasıyla olan ilhâm demektir. İsm-i Kahhâra müvekkel olan melâike vasıtasıyla olan ilhâm demektir.

Üçüncü budur ki; ârif tabîat-i halkiyyeden fânî olursa âlem-i arzın dâl olduğu ilme ki ol ilm-i ilâhîdir. Bu mertebede tabaka-i arz mahlûkâtıyla ilimde mazhariyyet neyedir, her bir tabakasının mâbeyninde mahlûkât ne keyfiyet üzeredir, [20b] ilimde neye mazhardır, her birinin mikdârları ne hikmet üzere îcâd olunmuştur?. Esmâdan hangi isme mahsûs olduğu keşf-i iyân olur.

Dördüncü ilhâm, anâsırın dâl olduğu ilme ki o, ilm-i ilâhî’dir. Ârif anâsırı ebedden fânî olursa Hak sübhânehû ve Teâlâ’nın hidâyetiyle bu makâmda aşk-ı ilâhî bilinir ve rûh keşf olur ki “*Tahallakû bi ahlâki’llâh/Allah’ın ahlâkı ile ahlaklanınız*”ın dâl olduğu ma’rifet ve ma’nâ keşf olur. Arşın azamet-i gâyeti ârifin kalbi olur. Kâle Rasûlüllâh (sallallâhu aleyhi ve sellem): “*Kalbü’l-mü’mini arşü’llah/Mü’minin kalbi Allah’ın arşıdır.*”

⁴⁸ Oysa onların yorumunu ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar: "Ona inandık, hepsi Rabbimiz'in katındandır" derler. Bunu ancak akıl sâhipleri düşünür. Âl-i İmrân, 3/7

İmdi üçüncü ilhâma işâret-i esmâdan ism-i ‘**Hakîm**’dir. Ve fûrûâtta, onu nakl ettik. Dördüncü ilhâma işâret esmâdan ism-i ‘**Hayy**’dır. Dâire-i hâmisdir. Onu dahi naklettik. İsm-i Hakîm’e müvekkel olan melâike anâsır-ı hâke mahsûstur. Bu melâike vâsıtasıyla naklolunan ilhâm bilinir. Ve İsm-i Hayy’e mahsûs melâike rûha müvekkeldir. Bu melâike vâsıtasıyla olan ilhâm naklolundu. Evelki ilhâma işâret, terk-i nefis ve amel-i Kur’ân, ikinci ilhâma işâret, terk-i kerâmet, makâm-ı zillet, üçüncü ilhâma işâret [21a] terk-i velâyet, dördüncü ilhâma işâret terk-i vücûd, böyle olan kimse Hakk’ın levhi olur. Kemâ kâlellâhu tebâreke ve Teâlâ:⁴⁹

يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُنْبِتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ⁵⁰

Ve kemâ kale’ n-nebiyyu (sallallâhu aleyhi sellem):

“*Halakallâhu âdeme alâ sûretih/Allah âdem oğlunu kendi sûretinde yarattı.*” Ve eğer bu masnûât ve mevcûdât-ı külliyyât ve cüz’iyyât benî âdemde mevcûd mahfidir. Ve bu mezkûrât ilâ yevmi’l-kıyâme cârîdir. Sultânımız hâce-i âlemden sonra peygamber gelmediği ve ne evlâdından ve ne gayriden ve dahi yeniden kitab bile gelmez. Şerîat dahi gelmez, Cebrâîl dahi gelmez. Lâkin hikmetullah ve sırrullâh ilâ yevmi’l-kıyâme velâyetle bâkîdir. Ve kemâ kâlellâhu tebâreke ve Teâlâ:

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا⁵¹

Âyet-i kerîmesinde münderictir. Şek, rayb mahalli değildir. Bu irâde-i cüz’iyyât ve külliyyâtın kânûnundan bir kimse sâil ise cemiyet içinde râh-ı hakîkatten bir şahs erbâb-ı kulûba şefkat-i nazar-ı himmetin edâ edip ihvân-ı maarife nişân-ı ilâhîyeyi beyâna şuru’ edelim. “*El-ilmu hazâinü’llâhi ve mefâtiuhâ es-suâlül’İlim Allah’ın hazînelerindir. Anahtarı ise soru sormaktır*” fehvâsınca suâl olundukça [21b] cevâb-ı şâfi’ budur ki,

Âlem-i ecsâma gelmeden biz kande idik?.

Cevâb, âlem-i ummânda idim.

Ummân dedikleri ne nesnedir ki tefehhüm oluna?

Cevâb budur ki, âlem-i ummân ma’nâdan ibârettir. Misâli budur ki bir şeyin tasavvur-ı cüz’iyyâtından hâsıl olan hâlettir. Ol tasavvur birle taakkul vukû’dur. Lâkin Allah Teâlâ’nın ilmi kadîmdir. Bizim tefekkür ve tasavvurumuz ve ilmimiz hâdistir. Ve

⁴⁹ Allah, dilediğini siler, dilediğini de sâbit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun yanındadır. Rad, 13/39.

⁵⁰ Allah, dilediğini mahveder, dilediğini bırakır; ana kitap O’nun yanındadır. Ra’d, 13/39

⁵¹ Andolsun, biz insanoğlunu şerefli kıldık. Onları karada ve denizde taşıdık. Kendilerini en güzel ve temiz şeylerden rızıklandırdık ve onları yarattıklarımızın birçoğundan üstün kıldık. İsra, 17/70.

bu misâl hâdise misâldir. Kadîme misâl mümkün değildir. Hakk'ın “*allemnâhu cemîa eşyâ limâ hulika leh/Bize bütün şeylerin ne için yaratıldığını öğretti*” sûret-i muayyenesi cârî olduğundan ehl-i basîret idrâk edip vakt-i maiyyesine merhûn olduğundan izhâr etmezler. Ve kâdir dahi olmazlar.

İmdi Ey Aziz! âlem-i ma'nâyâ ceberût dediler. Zât ve sıfâtıyla tecellî edip “*küntü kenzen mahfiyyen/Ben gizli bir hazîne idim*” sırrını izhâr ve kemâl-i kudretin ve azamet-i şânın ayân u beyân etmeden ötürü.

İmdi âlem-i ma'nâda münâsebetimiz fâide olup sonra âlem-i melekûta gönderilip ki ol âlem-i ervâhdır. Ona ilm-i gayb dahi derler. Onun ehli, melâike-i müheymin ve kerrûbiyyûn, ukûl, nüfûs ve ervâhdır. Ol makâmda münâsebetimiz onlar ile olup şimdi mülke geldik ki anâsır kaydıyla mukayyed [22a] olup şehâdet mevziidir. Ki âlem-i eflâk encüm-i anâsır-ı erbaa ve mevâlîd-i selâseden mütevellidtir. Bu mezkûrât-ı beyâniyyâtta yedi kat semâ ve yedi kat arz, kürsî ve hadravât-ı [hazarât] hamse on sekiz olup her biri bin adet olunup on sekiz bin âlem oldu. Ammâ hadravât-ı [hazarât] hamse dediğimiz ummandan ibârettir. Mukaddem beyân olundu.

Es-sânî ervâh, es-sâlis misâl ki ona hayâl-i mutlak derler. Taaddüd-i cem'iyet tecellîdir ki cemî' enbiyâ ve mürselîn, melâike ve evliyâ, ukûl ve nüfûs âlemidir. Ehlullâh[a] ol âlem-i misâlde keşf-i tecellî olur. Bir dîvân-ı kübrâdır ki ol bî-misâl lâ-yezâl azamet-i kibriyâsı hicâbların hâs bendelerine keşf-i tecellî edip müşâhede-i celâl ve cemâl sırrın temâşâ ettirip emr-i ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker fermânı ol dîvân-ı kübrâsında mukarrebleriyle hâs kullarına tevfiiz olunur. Onlar dahi ehl-i feyz olup sâlik-i Hak ve ma'rifetullâh olurlar.

İmdi hayâl-i mutlak, iki kısma münkasimdir. Birisi melekûta müteallaktır. Âlem-i mülke nüzûl dahi üç nev' oldular. Bir nev'i enbiyâ (aleyhimü's-salât ve's-selâm) ve bir nev'i evliyâ ve'l-mü'minin ve'l-mü'minât ve bir nev'i [22b] dahi gafilînden olup anlamayanlardır. Bu üçüncü gürûhun i'tibârât-ı nazariyyeleri fâniye olup geri makâmâta mazhar olanlar ki îmân-ı ezeliyyeye tenezzülden ma'rifet tahsîl etmeye tâlib olanlardır. Ve sülûk içindedirler. Onlar âmdir. Hâs mertebesine sâliklerdir. Varlıkların[ı] tasarrufât-ı Hak ve sübhânehûya teslîm edip rızâ-yı şerîfi tahsîlinde olup ketm-i şehâdet etmediler. Sâdik olanlar ile sadâkat edenler makâmılarından menâzili kat' edip maksûdlarına nâil oldular. Kemâ kâlellâhu tebâreke ve Teâlâ:

الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ قُلُوبُهُمْ بِذِكْرِ اللَّهِ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ {28} الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ طُوبَى لَهُمْ وَحُسْنُ مَآبٍ⁵²

⁵² Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki, kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur. İnanan ve salih amel işleyenler için, mutluluk ve güzel bir dönüş yeri vardır. Ra'd, 13/28-29.

Be-dürüstî, ol Vücûd-ı mükerrem, hâce-i enbiyâ (aleyhisselâtü ve's-selâm), “ve nefahîti fîhi min rûhî/Ben ona rûhumdan üfledim” kavlı-i şerîfine mazhar-ı zât-ı Bârî Teâlâ olup tecellîyât, ibtidâ ve intihâ olduğu âyet-i kerîmede ma'nâsı zâhirdir. Fehm-i zevi'l-ukûle takrîre hâcet yoktur. Rûh-ı Muhammedî (aleyhis-selâtü ve's-selâm) ism-i âzam nûrudur ki ol nûr-ı mahsûs-ı tecellîyâtdır. Aşk-ı ilâhî ve muhabbet-i ilâhî demektir ki âyîne-i zât ve müstecmiu sıfât, mir'ât-ı Hak ve mazhar-ı zâtdır. [23a] Ve dahi Allah, muhabbetullah aşkıdır. Allah aşkı, Allah muhabbeti hicâb-ı vücûd değildir. Allah aşkına, Allah muhabbetine vücûd-ı hicâb olmaz ki ona hulûl ede. Nice mümkün ola ki dağlar ve taşlar tecellî-i rabbâniyeye tâkat getiremediler. Kemâ kâlellâhu tebâreke ve Teâlâ:

فَلَمَّا تَجَلَّى َّ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا⁵³

Be-dürüstî, kelâm-ı kadîmindeki ma'nâ harfle bilindir. Harfe ma'nânın hulûlü mümkün değildir. Ma'nâ muhîttir, harf değildir. Bu ma'nâ o kitâb, fehm eyle. Kâlellâhu Teâlâ:

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ⁵⁴

Be-dürüstî, bilinmek için “küntü kenzen mahfiyyen/Ben gizli bir hazîne idim” fehvâsınca harfi halk etti. Çünkü ma'nâ bilindi. Harf ma'nâ olmadı. Fehm sâhibine Kur'ân'ın lafza gelen ma'nâsı ve lafza gelmeyen ma'nâ -ki o mahlûk değildir-bu işârette ma'lûm olmak rûşendir. “ve alleme'l-âdeme el-esmâe küllehâ”⁵⁵ daki işâret, lafza gelmeyen ma'nâ ve lafza gelen ma'nâya işârettir. Ve enfüsî ve âfâkı temyîz için işârettir. Tahkîk sen bil ki harfin ma'nâya hulûlü olmadığını isbât eder ve delildir. Harfin îcâd olunmasına ve adedine cârî [23b] olan ilm-i kadîmdir. Her bir isme tecellî olunan hurufât zâhir içindir. Ve bilinmek içindir. Cümle mevcûdât harfden mürekkebdir. Cesedin içindeki nefis olsun ve nefh olunan ervâh olsun ve cümle mevcûdât olsun ve nefsiyle olan akıl fikir dahi böylesinedir. Ve otuz iki harftir. Yoksa ma'nâda harfin vücûdu ve keyfiyeti ilmin aynı değildir. Harfin îcâd olunmasına cârî olan ma'rifet, ilmin ne aynıdır, ne gayrisidir, müsemmâdır, Âdem aleyhisselâma ta'lîm olunan esmâ demek olur. Melâikeye arz olunan ilim dahi bu demektir. Dahi esmâ ve sıfât demek zâtın nûru demektir. Pes imdi ol nûr, hakikat-ı zâtdır. Mevcûdâtın hakikatidir. Mevcûdâtın keyfiyetine ve vücûduna benzemeyen nûrdur ki ona ilim derler. Onculayın ilme ki; “Leyse ke mislihî şey'ün fî'l-ardı velâ fî's-semâ”⁵⁶ ve sıfâtın ve esmânın hakikati ki vahdâniyetlik medlûlluğa delâlet eden âyet-i kerîme “Kul hüvallâhu

⁵³ Rabbi, dağa tecellî edince onu darmadağın ediverdi. Mûsâ da baygın düştü. A'raf, 7/143

⁵⁴ Çünkü biz, insana şah damarından daha yakınız. Kâf, 50/16.

⁵⁵ (Allah) Âdeme bütün isimleri öğretti. Bakara 2/30

⁵⁶ Yerlerde ve gökte onun bir muâdili daha yoktur. Şûrâ, 11.

ahad/De ki(ey Habibim) Allah birdir” çünkü bilinmeyi murâd etti. Mevcûdâtı envâî türlü tecellîsi ile izhâr-ı tecellî ettiği evvel tecellîye rûh-ı Muhammedî demek olur. Onun [24a] kalbi aşk-ı ilâhîyledir. İlmi dahi muhabbet-i ilâhî iledir. Sırrı dahi vahdâniyet ile ve tecellîyât-ı ulûhiyye iledir. Kemâ kâlellâhu tebâreke ve Teâlâ:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ⁵⁷

Yine sırrı ahadiyyet, samediyet iledir. Vahdet-i zâtullah ve sıfâtullah ile ve dahi resm-i enbiyâ (aleyhimü’s-salâtü ve’s-selâm) resm-i sûret-i saâdetinden mes’ûd ve cemî-i ibâdet-i âbidîn enbiyâdan ve evliyâdan ve cemî-i mü’minîn-i mü’minâttan onun nûru ıyândan hissa-menddirler. Binâen alâ zâlike şol vücûd mükerrerdir ki şân-ı saâdetleri rûhan ve ceseden nûr-ı zâtullahtan ism-i a’zamdır. Öyle vücûd-ı a’zam ki cemî enbiyâ (aleyhi’s-salâtü ve’s-selâm) ervâh-ı saâdetleri rusûmetleri vech-i ekreminden behre-yâb olmuşlar ve dahi cemî-i kütüb-i semâviyye rûh-ı efhâmlarından mersûmdur. Ve cemî nebeviyyâtı’l-enbiyâ ve kemâlâtları nûr-ı nübüvvetten etemm-i kemâlâtdır. Ve dahi nûr-ı Cebrâil aleyhisselâm nûr-ı saâdet-i Muhammed aleyhisselâm nûr-ı saadetleri nûrundan münevverdir. Ve dahi akl-ı Cibrîl akl-ı akvem seyyid-i kâinâtdan me’hûzdur. Ve dahi fehm-i Cibrîl ahkem-i saâdetlerinden mefhûmdur. Ve dahi lisân-ı [24b] Cibrîl, lisân-ı isimlerinden münevverdir. Ve sûret-i Cibrîl dahi sûret-i ahsenlerinden münevverdir. Ve zikr-i Cibrîl, zikr-i nûrundan ve kalb-i Cibrîl kalb-i nûrundan münevverdir. Kuvvet-i Cibrîl ümmetin kuvvet-i saâdetleri nûrundandır.

İmdi muktezâ budur ki Mikâil, Azrâil, İsrâfil dahi böylesinedir. Ve Hâce-i enbiyânın nûru ile müstağrak ve mevcûdurlar. Nitekim Hadîs-i Kudîsî’de buyururlar:

“*Levlâke levlâke lemâ halaktü’l-eflâk/Sen olmasaydın sen olmasaydın mahlûkâtı yaratmazdım*”. Be-dürüstü, enbiyâ ve evliyânın nûruna mazharlardır. Bunun tefsîrini vasf etmekte âciziz.

Fî Beyâni Erkâni’t-Tarîka ve’l-Bîat ve’s-Şed ve’t-Tâc ve Hırka

Kemâ kâlellâhu Tebâreke ve Teâlâ:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ⁵⁸

Kemâ kâlellâhu Tebâreke ve Teâlâ:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا⁵⁹

Kemâ kâlellâhu Tebâreke ve Teâlâ:

⁵⁷ Sana bîat edenler ancak Allah’a bîat etmiş olurlar. Fetih, 48/10.

⁵⁸ Ey îman edenler! Allah’a ve Peygamber’e hâinlik etmeyin. Bile bile kendi (aranızdaki) emanetlerinize de hainlik etmeyin. Enfâl, 8/27.

⁵⁹ Allah, size, emânetleri mutlaka ehline vermenizi emrediyor. Nisâ,4/58.

يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ
النَّاسِ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ⁶⁰

Kemâ kâlellâhu Tebâreke ve Teâlâ: [25a]

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنْكَ وَمِنْ نُوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا
مِنْهُمْ مِيثَاقًا غَلِيظًا⁶¹

Be-dürüstî, bu beş ulü'l-azm peygamberler, Allah azîmü's-şan ile ahd ve mîsâk etmişlerdir. Peygamberimiz aleyhi's-selâm, Ebî Hüreyre [tarîkıyla]'den rivâyet edilmiştir: Kâle Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem):

“İyyâküm ve'z-zan, fe inne'z-zanne ekzebü'l-hadîs, ve lâ tehassesû ve lâ tecessesû ve lâ tenâfesû ve lâ tebâğadû ve lâ tedâberû ve kûnû ibâdallâhi ihvânen ve lâ tehâsedû”⁶²

Kemâ emeraküm:

“El-müslimü ahu'l-müslim lâ yazlimuhû velâ yehzülûhu velâ yehkruh”⁶³,

Üç defa “et-Takvâ hâ hünâ” buyurdu ve eliyle göğsünü işâret etti. “İnnellâhe lâ yenzuru ila ecsâdiküm velâ ila suveriküm velâkin yenzuru ila kulûbiküm ve a'mâliküm”⁶⁴

İmdi zikir olunan hadîs-i şerîf [25b] delâlet etti ki, her müslim, müslim-i âharın karındaşdır. Be-dürüstî, her eşyânın ma'rifeti erkânıyla ma'lûm olur. Erkân demek edeb-i tarîk demektir. Ve bu erkân birkaç türlüdür. Meselâ farz, vâcib, sünnet ve gayruhâ gibi. Eğer mesâil[ini] suâl ederse erkân-ı tarîk altıdır.

Evvel, ilim, ikinci hilm, üçüncü sabır, dördüncü rızâ, beşinci ihlâs, altıncı safâ.

⁶⁰ Ey Peygamber! Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun verdiği peygamberlik görevini yerine getirmemiş olursun. Allah, seni insanlardan korur. Şüphesiz Allah, kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmeyecektir. Mâide, 5/67.

⁶¹ Hani biz peygamberlerden sağlam söz almıştık. Senden, Nûh'tan, İbrâhim, Mûsâ ve Meryem oğlu İsâ'dan da. Evet biz, onlardan sapa sağlam bir söz almıştık. Ahzâb, 33/7.

⁶² ‘Sakın zanna düşmeyin!, Çünkü zan en yalan sözdür. Tehassüs etmeyin, (hassas bir tarzda bir şeyin kökünü, dalını, budağını araştırmaya çalışmak) Nefisleşmeyin, birbirinizle zıtlamayın. Hasetleşmeyin, birbirinize haset etmeyin. Birbirinize buğzetmeyin, kin tutmayın!, Birbirinize sırt çevirmeyin!’, Buhârî, Nikâh: 45, Edeb: 57, 58, Ferâiz: 2; Müslim, Birr: 28-34, (2563-2564); Ebû Dâvud, Edeb: 40, 56, (4882, 4917); Tirmizî, Birr: 18, (1928).

⁶³ Ebû Hüreyre *radıyallahu anh*'den rivâyet edildiğine göre, Resûlullah *sallallahu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: “Müslüman müslümanın kardeşidir. Ona hiyânet etmez, yalan söylemez ve yardımı terketmez. Her müslümanın, diğer müslümana ırzı, malı ve kanı haramdır. Takvâ buradadır. Bir kimseye şer olarak müslüman kardeşini hor ve hakir görmesi yeter.” Tirmizî, Birr 18.

⁶⁴ “Allah (c.c.) sizin sûretlerinize ve mallarınıza bakmaz, lâkin sizin kalplerinize ve amellerinize bakar.” [A.b. Hanbel, *Müsned*, II. 285,539]

Bunların asılları da altıdır.

Evveli tevbe, ikincisi teslîm-i şeyh, üçüncü kanâat, dördüncü irâde, beşinci riyâzet, altıncı uzletü'n-nâs.

Tarîkat ahkâmı da altıdır.

Evveli, ma'rifet, ikinci sehâ, üçüncü tekarrub [ilellâh], dördüncü tevekkül, beşinci tefekkür, altıncı tasadduk.

Tarîkatın vâcibleri de altıdır.

Evveli, hayr, ikincisi ihsân, üçüncü fenâ fillâh, dördüncü terk-i dünyâ, beşinci havfullah, altıncı zikr u tesbîh.

Bu[nların] mecmûu, erkânı tarîk hâric olmak üzere on sekizdir. Bir sâlike on sekiz şeyi bilmek lâzımdır. Ve dahi mü'min mü'min olduğunu bildiği haysiyette tarîk-ı aliyye ve tarîk-ı müstakîm hakîkate ve ma'rifete sülûk edip tarîk-i ehlullâh bilmek murad eden tâlib evvelâ [26a] îmân ki nass-ı Kur'âniyye [ile] sâbit, Kemâ kâlellâhu Tebâreke ve Teâlâ:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا⁶⁵

Âyet-i kerîmesiyle sâbit olan îmânın bâtın cihetiyle sâlik hakkında altı suâl vardır. Mürşid, sâlike bu altı şeyi bildirmek lâzımdır. Evvelâ asl-ı îmân, muhbir-i sâdik Hâce-i âlem (sallallâhu aleyhi ve sellem) ne ki haber verdiyse, şer'an ve i'tikad-ı lâzım ile i'tikad-ı ebedî ile inanmak lâzımdır. Ona i'tikad-ı lâzım derler. Dahi ol i'tikad îmânı hakkında olan eşyâ-yı şer'iyye meselâ şer'an üzerine terettüp eden her ne ise onu icrâ edip zâhirin pâk edip sonra tarîk-ı Hakk'a ki tarîk-ı evliyâullah sülûk edip nefs-i emmâre şerrinden necât bulup vâsıl ilâllâh olmuşlardır. Ve îmân-ı sâlik hakkında suâli budur ki sâil altı şeyden mürşide suâl eder.

Biri re'sü îmân, ikincisi rûh-ı îmân, üçüncüsü ırk-ı îmân, dördüncüsü ırz-ı îmân, beşincisi, bezr-ı îmân, altıncısı kısr-ı îmân.

Ona mürşid cevâb verir ki asl-ı îmân, inâyetullah kemâ kâlellâhu Teâlâ: [26b]

لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ⁶⁶

Evvelâ, re'sü îmân olan kelime-i şehâdet, kemâ kâlellâhu Teâlâ;

شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ⁶⁷ بَلْ هُوَ قَرَّانٌ مَّجِيدٌ {21} فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ⁶⁸

⁶⁵ Şüphesiz, inanıp yararlı işler yapanlara gelince, onlar için içlerinde ebedî kalacakları Firdevs cennetleri bir konaktır. Kehf, 18/107.

⁶⁶ Şüphesiz sen sevdiğin kimseyi doğru yola iletemezsin. Fakat Allah, dilediği kimseyi doğru yola erdirtir. O, doğru yola gelecekleri daha iyi bilir. Kasas, 28/56.

⁶⁷ Allah, kendinden başka ilâh olmadığına şahitlik etti. Âl-i İmran, 3/18.

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ⁶⁹

İkinci, rûh-ı îmân olan [dır] Kemâ kâlellâhu:

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ {21} فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ⁷⁰

Üçüncü olarak, ırk-ı îmân ihlâstır.

Dördüncü, ırz-ı îmân, kalbü'l-mü'min[dir].

Beşinci, bezr-i îmân, el-amelü's-sâlih ve izzetü'l-havf minellâhi sübhânehû ve Teâlâ[dır].

Altıncı, kısr-ı îmân, el-hayâ mine'llâhi Teâlâ ve mine'l-melâiketi'l-kâtibin.

Ve mine's-suâl: Semeretü'l-îmân, sübhânellâhi ve'l-hamdü lillâhi ve lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi'l-aliyyi'l-azîm[dir].

Fî beyâni'l-Ahd, ve's-Şedd, ve'l-Bîat, ve't-Tâlîmi'l-Esmâ

Bu fasılda sâlike ne vecihle muâmele ve ta'lîm-i esmâ ve ne vecihle şeyh sâlike ahd u bîat verir. Onu beyân eder. Hazret-i Şeyh Seyyid Sa'deddin el-Cebâvî (kuddise sirruh), sülûkü kimden gördü, şeddi kimden aldı, şeddin aslı nedir ve delîli nedir onu bildirir.

İmdi be-dürüstî, sâlik [27a] üç kısma münkasimdir. Bir kısmı âşık meşrebtir. Bir kısmı muhib meşrebtir. Ve bir kısmı mukallid meşrebtir. Bu üç kısmı mürşid olan zât bilmek gerektir. Ona göre emanet vere. Ve ahd-i ikrâr ala. Zîrâ bu ahd bir esrâr-ı ilâhîdir. Bîat demek olur. Ashâb-ı suffe hâlidir ki onlar birbirleriyle bîat ve ahd etmişlerdir. Sonra Hâce-i âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*)den bîat etmişlerdir. Onlar on sekiz ashâbtır. Şâh-ı velâyet Ali (*radıyallâhu anhû*)dan şed kuşanmışlardır. Ve bu şed dahi dört kısma münkasimdir:

Biri, şedd-i rızâ

Biri şedd-i gnâ

Biri, şedd-i safâ

Sonuncusu, şedd-i vefâ'dır. İşte bu dört şed dört tekbîre işârettir ki;

⁶⁸ Hayır, o (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir Kur'ân'dır. O, korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfuz'da)dır. Burûc,85/22.

⁶⁹ Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Hem kendinin, hem de inanmış erkek ve kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığımız yeri de, içinde kalacağınız yeri de bilir. Muhammed, 47/19.

⁷⁰ Hayır, o (yalanlamakta oldukları kitap) şanı yüce bir Kur'ân'dır. O, korunmuş bir levhada (Levh-i Mahfuz'da)dır. Burûc,85/22.

Biri, tekbîretü'r-rızâ: Bu tekbîr Hazret-i Âdem aleyhisselâm Hazret-i Havvâ'ya mülâkî olduğu vakitte “Allâhu ekber” dedi. O tekbîre “*Tekbîretü'r-rızâ*” diye isim verildi. Ammâ şeddi Hazret-i Âdem cennetten çıkardı berâber, onun için şedde rızâ diye isim verildi.

İkinci tekbîr ki “*Tekbîretü'l-gmâ*” dır. Bu da Hazret-i Nuh aleyhisselâm tufandan necat bulduğu vakitte “Allâhu ekber” dedi. O tekbîre “*Tekbîretü'l-gmâ*” diye isim verildi.

Üçüncü tekbîr ki “*Tekbîretü's-safâ*”dır. [27b] bu da Hazret-i İbrâhim aleyhisselâm Nemrud aleyhi'l-lânenin nârından necât bulduğu vakitte “Allâhu ekber” dedi. O tekbîre “*Tekbîretü's-safâ*” diye isim verildi.

Dördüncü tekbîr ki tekbîretü'l-vefâ [dır]. Bu da Hâce-i âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Leyle-i Mîrac'da Hazret-i rabbi'l-âlemin kıbelinden Hazret-i Cibrîl gelip Cenâb-ı Rabbi'l-izzeye da'vet ettiği vakitte “*Allâhu Ekber*” dedi. Bu tekbîre “*Tekbîretü'l-vefâ*” diye isim verildi.

İmdi ey aziz! Tekbîrâtı bildin ise şeddi dahi bilirsin. Kemâ kâlellâhu Teâlâ:

وَطَفِقَ يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِنْ وَرَقِ الْجَنَّةِ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَنْ تِلْكَ الشَّجَرَةِ وَأَقُلَّ
لَكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُبِينٌ⁷¹

İmâm Vâkîdî, İmâm Taberî ve İmâm Kastalânî (*aleyhi rahmetü'l-Bârî*) rivâyet ederler ki; Hazret-i İmâm Hasan eş-Şeybânî kuddise rûhahû leyle-i Mi'râc'da Hazret-i Rabbi'l-âlemîn Cebrâîl'e emr edip buyurdu ki; ‘Var cennete, bir tâc, bir hırka, bir kemer al ve bir de burak al getir Habîbime. Habibim tâcı ve hırkayı giysin, kemeri beline kuşansın ve gelsin beni ziyâret etsin’ diye buyurdu. Hazret-i Cibrîl aleyhisselâm cennete varıp bir tâc, bir hırka, bir kemer ve bir burak alıp [28a] huzûra, Hâce-i âlem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hazretlerinin huzûruna geldi. Ve buyurdu ki, “Yâ Rasûlellâh! Rabbin sana selâm ve seni Mi'râc'a davet eder.” Aleyhisselâm da tâcı başına kodu. Hırka [y1] giydi. Kemerini beline kuşanıp Burak'a binmek diledi. Burak iki cihân âlemini bindirmedi. Aleyhi's-salâtü ve's-selâm suâl etti. ‘Niçin bindirmedin bizi?’

Burak cevâb verdi ki, ‘Yarın rûz-i cezâda dahi bana binmeye ahd eyle.’ Hâce-i âlem dahi ahd eyledi ki, ‘Yarın mahşerde dahi sana bineyim’, dedi. Ve Burak'a bindi, Mescid-i Aksâ'ya geldi. Onda cemî-i enbiyâya imâm oldu. Ve onda iki rek'at namaz kıldı. Ve ondan semâya urûc etti. Cenâb-ı Rabbi'l-İzzete varıp müşerref oldu. Ondan geri avdet eyledi. Yine Ümmehânî'nin beytine geldi, kıssayı ashâb-ı güzîne haber verdi. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Ali ve ba'zı ashâb (*ridvânullahi Teâlâ aleyhim ecmaîn*)

⁷¹ Bu sûretle onları kandırarak yasağa sürükledi. Ağaçtan tattıklarında kendilerine avret yerleri göründü. Derhal üzerlerini cennet yapraklarıyla örtmeye başladılar. Rab'leri onlara, “Ben size bu ağacı yasaklamadım mı? Şeytan size apaçık bir düşmandır, demedim mi?” diye seslendi. A'râf, 7/22

hazretleri tasdik eyledi, ba'zı ashâb inkılâb eyledi. Ol vakit “*sübhânellezî esrâ...*” âyet-i kerîmesi nâzil oldu. Aleyhisselâm safâsından “*Allâhü Ekber*” dedi. Ol vakit ashâb [28b] tasdik eyledi.

Ol kemer[e] *kemer-i safâ ve vefâ* diye isim verildi. Ba'dehû, bir gün Aleyhisselâm sahrâya çıktı, baktı ki biraz ashâb oturmuşlar, esrâr-ı ilâhî [hakkında] kelâm ederler. Taaccüb eyledi. Zîrâ ol kelâmlar kıbel-i Cenâb-ı rabbi'l-izze'de olmuş idi ve bunların içinde oturup suâl ettiler. Onlar dahi cevâb verdiler ki, “Bizler esrâr-ı ilâhiyyeye mazhar olduk mutlak, ancak biribirimize ahd etmek sebebiyle”, diye cevâb verdiler. Ol sâat bîat âyeti nâzil oldu. Rasûl-i Ekrem buyurdu ki; “*Bâyeûnî bâya'nallâhu/Allah'a beyat ettiğiniz gibi bana da bîat ediniz.*”

Ashâb-ı Güzîn buyurdular ki, Yâ Rasûlellah! bizler sizinle bîat etmedik mi, Peygamber aleyhisselâm cevabında, “hayır” diye buyurdu. Ondan sonra Mescid-i Nebî'ye cem oldular. Aleyhisselâm, Hazret-i Ali (*kerremallâhu veche*)yi da'vet etti. İmâm Ali'ye cevâb verdi ki, yâ Ali seferî iki rek'at namaz kıl. İmâm Ali de seferî iki rek'at namaz kıldı. Ve peygamber elini tutup bîat verdi. Ebû Bekir (*radiyallâhu anhu*)ya dahi bîat verdi. Ve kalb-i tevhdî ta'lîm etti. Nakşbendî diye ad verdi. İmâm Ali'ye şed kuşattı bu kuşak ol kuşaktır ki ben Mirac gecesi kuşandım [29a] dedi. Ve izin verdi ki “*Ya Ali! kime istersen kuşandır*” dedi. Hazret-i İmâm dahi ashâbdan Selmân-ı Fârisî'ye, İmâm Hasan, İmâm Hüseyin, Talha İbn Abdullah, Zübeyr, Abdurrahmân b. Avf, Ebâ Zer el-Gıfârî, Süheyl İbn Cebel, Sa'd, Saîd, Mus'ab, Ebâ Ubeyde, Âmir İbn El-Cerrâh, Enes İbn Mâlik'e -hâdim-i Rasûlullah (*ridvânullâhi Teâlâ aleyhim ecmaîn*)e- kuşatıp kendine kemer-beste etti. İmâm Ali dahi Hazret-i Selmân-ı Fârisî'ye izin verdi. Selmân-ı Fârisî dahi yedi ashâb-ı kirâma şed kuşattı. Bundan sonra aktâb-ı seb'aya nakl olundu. Sultân Abdülkâdir Gîlânî, Zeynel Âbidîn Halvetî, Seyyid Ahmed Rifâî, Seyyid Ahmed el-Bedevî, Seyyid İbrâhim ed-Dessûkî, Seyyid Sa'd b. Sa'deddin el-Cebâvî eş-Şeybânî, ve Seyyid Abdülvahhab eş-Şa'rânî (kuddise esrâruhüm)dür. Radiyallâhu anhüm.

Fî Beyâni Şurûti'l-Bîat ve Şurûti Akdi's-Şed.

İmdi azîz biliniz ki, bir mürşid bir sâlike ne vecihle bîat verip elini tutmalıdır?. Onu bildirir.

Be-dürüstî evvelen mürşid ve sâlik pâk tahâret ve pâk abdest [29b] alıp iki rek'at namaz kılıp istihâre edeler. Eğer ikisinin dahi zuhûrâtı bir gelirse ona bîat vere. Ve ahîliğe kabul ede. Ve tenbîh ede ki bîat için sürûr tevbesi olmağa bir şal al diye. Zîrâ ol şal ona şed ola gerektir. Ba'dehû bir tenhâ yerde nakîbleriyle olup sâlike bîati niyet ede. Ba'dehû nakîblere mahfel kurdura. Ba'dehû sâlik elini[n] ikisini de nükabânın iki omzuna koya. Ba'dehû nükabâ şerîate, tarikate, hakîkate, ma'rifete selâm verip saklaya. Ya'ni üç adım yürüyüp diye ki “es-selâmü aleyküm yâ ehle şerîat ve şerîat hakır” diye ikrâr ede.

Ve ba'dehû üç adım yürüyüp "es-selâmü aleyküm yâ ehle tarîkat ve tarîkat haktır" diye ikrâr ede.

Ba'dehû üç adım dahi yürüyüp "es-selâmü aleyküm yâ ehle hakikat, ve hakikat haktır" diye ikrâr ede.

Ba'dehû üç adım dahi yürüyüp tamâmen mürşid önüne geldiğinde ede: "es-selâmü aleyke yâ ehle ma'rifet veya ricâle'l-gayb ve ya ervâh-ı mukaddese eġsûnî bi gavsihî ve'nzurûnî bi nazreti, yâ Nukebâ, ve yâ nücebâ, ve yâ evtâd, yâ emân, bi rahmetike yâ erhamerrâhimin" deyip sâliki mürşidine teslîm ede. Ve arkasında dura, mürşid dahi âdâbıyla [30a] diz çöküp sâliki önüne alıp elini tutmak murâd ettikte ashâb-ı mahfele, cehrî tevhdî vere. Ba'dehû sâlike her şeyden tevbe ve istiġfâr vere. Ba'dehû ede 'Ey aziz! Beni karındaşlığa kabul ettin mi' diye, sâlik dahi 'kabul ettim' diye.

Mürşid dahi diye, 'yarın ben rûz-ı cezâda ben geri kalıp sen ileri gidersen bana şefâat eder misin?', diye. Sâlik dahi 'ederim' diye ikrâr ede.

Mürşid eyide ki, 'hâzır erleri ve gâib erenleri! şâhid olsun mu?' dedikte sâlik eyide ki, 'olsun', diye ikrâr ede.

Ba'dehû sâlik dahi mürşide diye ki, 'Ey azîz! Bu miskini kardeşliğe kabul ettin mi?', dedikte mürşid dahi 'kabul ettim', diye.

Sâlik diye, 'Ey azîz! Yarın rûz-ı cezâda sen cennete gidip ben nâr-ı cahîme gittikte bana şefâat eder misin', diye.

Mürşid dahi 'ederim', diye. Ba'dehû, ba'dehû bu sâlik diye...

'Hâzır erenleri, gâib erenleri şâhid olsun mu?' dedikte mürşid dahi 'olsun' diye. Ve bu ikrârı gerek mürşid ve gerek sâlik üçer defa ikrâr ede. Ba'dehû mürşid, sâlikin sağ elini alıp tuta ve her birleri birbirleriyle kavlı u karâr, ve ahd ü emân ede. Bu ahdlerinden nakz etme[ye]ler ki; "ve men evfâ [30b] bimâ âhede aleyhi fese yû'tîhi ecran azîme"⁷² mâ-sadakınca birbirleriyle ahdli olalar. Ve ondan yedini tutup bîat vere. Eyide ki:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ
أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا⁷³

kıraat ede. Ba'dehû esmâ-yı seb'ayı ta'lîm ede. Sakınıp bu ahdten sonra birbirlerini gücendirmeyeler. Ba'dehû o sâlike şed vere ve şeddin usûlüne riâyet vere. Zîrâ bîat eden sâlik mürşid gibidir. Ve bunlara ashâb-ı suffe itlâk olunur. Eğer mürşid

⁷² Kim de ahdine sâdik kalırsa ona büyük ecir verilecektir. Feth, 48/10.

⁷³ Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir. Feth, 48/10.

veyâhûd sâlik biri birlerini inkâr ederlerse ekber-i kebâir işlemiş olur. Zîrâ nâkîsu'l-ahd kebâirdendir. Neûzü billâhi Teâlâ, zîrâ ahd, ahd-i Muhammedî'dir. Kemâ kâlellâhu Teâlâ:

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا
مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ⁷⁴

Faslün fi Suâli's-Şed ve Cevâbihî

Eğer sor[ar]salar 'şeddin aslı nedir', cevâb ver ki; 'urf min şecerati't-tîn'. Eğer sorsalar 'şeddin kıblesi nedir', eyidesin, 'pîr'dir. [31a] Gasli', terk-i dünyâdır. Namaz, ârilihtir. Farz, arzuları terk etmektir. Ve kilidi tekbîr, dışarısı ve içerisi sürür, uçları Hasan ve Hüseyin'dir. Yâhûd ayne'l-yakîn, hakka'l-yakîn meydân-ı dîvân-ı Ali. Ve şeddin dîni, donlu halk ile bîgâne olmak. Şeddin îmânı ve islâmı, Allah'tan korkmaktır. Ve kıblesi sohbet-i ehlullahtır. Şeddin erkânı altıdır.

Evveli, ilim, ikincisi hilim, üçüncü sabır, dördüncü rızâ, beşinci ihlâs, altıncı safâ

Şeddin vâcibi altıdır: Evveli hayr, ikinci ihsân, üçüncü fenâ fillâh, dördüncü, terk-i dünyâ, beşinci, havfullah, altıncı, bekâbillâh.

Şeddin ahkâmı altıdır: Evveli ma'rifet, ikinci sehâvet, üçüncü mürüvvet, dördüncü tevekkül, beşinci tefekkür, altıncı tasadduk.

Şeddin aslı ve fer'i altıdır: Evveli tevbe, ikinci teslîm, üçüncü kanâat, dördüncü irâde, beşinci riyâzet altıncı uzlet[tir]. Bu on sekiz eşyâ şeddin suâl ve cevâbı budur. Beyân olundu.

Bu şeddi kaç peygamber kuşandı?

Cevâb-ı evveli, Hazret-i Âdem aleyhisselâm, ikinci Hazret-i Nuh aleyhisselâm, üçüncü, Hazret-i Şît (aleyhisselâm) ve dördüncü [31b] Hazret-i Mûsâ (aleyhisselâm), beşinci Hazret-i İbrâhim (aleyhisselâm), altıncı Hazret-i Îsâ (aleyhisselâm), yedinci Hazret-i Muhammedeni'l-Mustafa (aleyhisselâm.)

Şeddi semâda kimler kuşandı?

Cevâb-ı evveli, Cebrâîl, Mikâîl, İsrâfil, Azrâîl ve Rıdvân hâzinü'l-cenne, Mâlik - hâzinü'n-nâr-, Râcil -hâzinü's-semâvât- bunların her birleri çend fi's-semâ ve çend fi'l-ard.

⁷⁴ Allah, bir sivrisineği, ondan daha da ötesi bir varlığı örnek olarak vermekten çekinmez. İman edenler onun, Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilirler. Küfre sapanlar ise, "Allah, örnek olarak bununla neyi kastetmiştir?" derler. (Allah) onunla birçoklarını saptırır, birçoklarını da doğru yola iletir. Onunla ancak fâsıkları saptırır. Bakara, 2/26.

Ve yol kimdir ve kimin yoludur suâl etseler?

Cevâb, yol hidâyet tarîk-ı müstakîmdir. Ve Muhammed-Ali'nin yoludur. “*Men teşebbehe bi kavmin fehüve minhüm*”. Sadaka ve nataka.

Fî Beyânî ahzü’ş-Şed ve’l-ahd, ve’l-Bîat, ve Tâc ve Hırka

el-Kutbü’r-Rabbânî Hazret-i Şeyh Seyyid Sa’deddin Cebâvî, tarîkat terbiyesini ve tarîkat hırkasını Hazret-i Yûnus eş-Şeybânî’den aldı.

O da Ebî Osman’dan, o da Abdullah el-Mecdî’den, o da Ebî Sa’dü’l-Heykâl’den, o da Ebu’l-Ferec Tarsûsî’den, o da Ebu’l-Fadl et-Temîmî’den, o da Ebî Bekr Muhammed Hacder eş-Şiblî’den [32a], o da Ebi’l-Kasım Cüneyd el-Bağdâdî’den, o da Seriyü’s-Sakatî’den, o da Ma’rûf el-Kerhî’den, o da Ya’lâ b. Mûsâ’dan, o da İmâm Cafer es-Sâdık (radiyallâhu anh)dan, o da İmâm Muhammed el-Bâkır (radiyallâhu anh)den, o da babası İmâm Zeynel Abidîn (radiyallâhu anh)den, o da şehîd-i Kerbelâ İmâm Hüseyin (radiyallâhu anh)den, o da babası Emîru’l-müminin Ali ibn Ebî Tâlib. (*kerremallâhu veche ridvânullâhi Teâlâ aleyhim ecmaîn.*), o da mevcûdâtın övünç kaynağı, *kâbe kavseyni ev ednâ* makâmının sâhibi, Hüdâ’nın habîbi Rasûl-i Kibriyâdan -ki bununla Ebe’l-Kâsım Muhammedeni’l-Mustafâ’yı kastediyorum-tarîkat terbiyesi görüp hırka giydi.

O da rûhu’l-emîn [32b] Cebraîl (aleyhisselâm) ile Mi’râc gecesi yolculuğunda ismi celâl ve cemâl olan azamet ve kibriyâ sâdece kendisine mahsûs Rabbü’l-âleminden [aldı.]

Hurma Üzerine Okunacak Efsûn

Es-salâtü ve’s-selâmü aleyke yâ Rasûlellâh

Es-salâtü ve’s-selâmü aleyke yâ Habîbellah

Es-salâtü ve’s-selâmü aleyke yâ seyide’l-evvelîne ve’l-âhîrin

Eûzü ile birlikte tesmiye (besmele), ba’dehû ‘fa’lem ennehû lâ ilâhe illallâhu Muhammedü’r-Rasûlullah’ üç, yedi, yâhûd on bir kere okuya. Ba’dehû besmele ile bu âyet-i kerîmeyi okuya:

أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا
الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ⁷⁵

Ba’dehû hurma üzerine efsûn ede.

Telkînu Fukarâ

⁷⁵ İman edenlerin Allah’ı zikretmekten ve inen haktan dolayı kalplerinin saygı ile ürpermesinin zamanı gelmedi mi? Daha önce kendilerine kitap verilip de, üzerinden uzun zamân geçen, böylece kalpleri katılaştıkları gibi olmasınlar. Onlardan birçoğu fâsık kimselerdir. Hadîd, 57/16.

Kul estağfirullâh. Üç defa

Lâ ilâhe illallâh. Üç defa.

Entaka alâ berakâti'llâh ve alâ berakâti Rasûlillâh ve alâ berakâti Sa'deddin [33a] Cebâvî, yâ Allah, Yâ Benî Şeybe, Yâ Allah, Yâ Allah, kum bi iznillâh, bi hurmeti sirru'l-Fâtiha.

Telkînu Nukabâ

Es-salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Rasûlellâh

Es-salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Habîbellah

Es-salâtü ve's-selâmü aleyke yâ seyyide'l-evveline ve'l-âhirin bi hurmeti sirru'l-Fâtiha

Telkînü Hulefâ

Ezân-ı Muhammediyi kırâat, yâhud tekbîru'l-mukadder. Bi hurmeti sirru'l-Fâtiha. Ammâ şart-ı ibtidâ, kibleye karşı teveccüh.

Ba'dehû Hazret-i Pîrin rûhu için bir Fâtiha-i şerîf, ba'dehû telkîn etmeye başlaya. Allah tevfik vere. Âmîn bi hurmeti'l-müsteân.

Ma'lûm ola ki Sa'deddin Hazretleri'nin on bir nakîbi var imiş. On ikincisine Nukebâ derlermiş. Kahve nakîbi (1), nevbe nakîbi (2), paşmak nakîbi (3), asâdar nakîbi (4), matara nakîbi (5), seccâde nakîbi (6), makrame nakîbi (7), meydan nakîbi (8), aşçı nakîbi (9), kenaf nakîbi (10), ortalık sü[pü]rücü (11), nukabâ [33b] on birinin üzerine zâbittir.

Şedd-i nakîb (dügüm 3), şedd-i hulefâ (dügüm 4 [lü olur])

Dügümün birini Hazret-i Ebû Bekir es-Sıddîk (radıyallâhu anhu)ya işârettir. İkinci dügüm Hazret-i Ömerü'l-Fârûk (radıyallâhu anhu)ya işârettir. Üçüncü dügüm Hazret-i Osman Zinnûreyn (radıyallâhu anhu)ya işârettir. Dördüncü dügüm Hazret-i Ali (Kerremallâhu veche radıyallâhu anhu)ya işârettir.

Evvelki düğüme kırâat olunacak:

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ 76

varınca âyeti,

فُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ 77

Sonra 'lâ ilâhe illallâh İbrâhimu halîlullâh' altı defa;

⁷⁶ Hani, biz Kâbe'yi insanlara toplantı ve güven yeri kılmıştık. Siz de Makâm-ı İbrâhim'den⁷⁶ kendinize bir namaz yeri edinin. Bakara, 2/125.

⁷⁷ "Ey ateş! İbrâhim'e karşı serin ve esenlik ol" dedik. Enbiyâ, 21/69.

'Lâ ilâhe illallâh Muhammedü' r-rasûlullâh' bir defa [okunacak].

İkinci düğüme

مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ {19} بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ⁷⁸

âyeti, [34a]'Lâ ilâhe illallâh Mûsâ kelîmullah' altı defa;

'Lâ ilâhe illallâh Muhammedü' r-Rasûlullah' bir defa.

Üçüncü düğüme

Kâle İsa'bnü Meryem: *Allâhüimme...ilâ âhirih.*⁷⁹

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً
مِّنكَ وَارزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ

'Lâ ilâhe illallâh İsa rûhullah' altı defa,

'Lâ ilâhe illallâh Muhammedü' r-Rasûlullah' bir defa.

Ba'dehû "Allâhüimme yâ müfettiha'l-ebvâb iftah lenâ hayre'l-bâb. Bi'smi İbrâhimu halîlullah. İnnâ fetehnâ leke fethan mübînâ, lillâhi'l-Fâtiha."

'Allahüimme yâ müfettiha'l-ebvâb iftah lenâ hayre'l-bâb. Bi'smi Mûsâ kelîmullah. Nasrun minallâhi ve fethun karîb. Lillâhi'l-Fâtiha'

'Allahüimme yâ müfettiha'l-ebvâb iftah lenâ hayre'l-bâb, Bi ismi İsa rûhullah. İzâ câe nasrullâhi ve'l-feth. Lillâhi'l-Fâtiha'. 1264.

Bismillâhirrahmanirrahîm

Elhamdü lillâhi'llezî hedânâ ilâ sırâti'l-müstakîm. Ve cealenâ min zümratî's-sâlihîne's-sâlikîn, el-hakku'l-azîm.

Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ Rasûlihi'n-nebiyyi'l-kerîm ve alâ âlihî ve ashâbihî [34b] eûzü eş-şerru'l-kadîm

Ba'dehû bilin ki ve âgâh olun ki kaçan bir tâlib-i Hak tarîk-ı Hakk'a ve tasavvufa şuru' eyleye, âdâb-ı meşâyih ki ona **hurde-i tarîk** derler, meşâyih, kütüb-i müdevveneden beyânen ba'zı esrâr-ı mükâşefeden ıyânen ahz edip ahvâl-i sülûkte onu şart kılmışlardır. Ona riâyet etmek gerek, tâ ki bu tarîkten ona feth-i ma'rifet hâsıl ola. Hattâ te'sîrinde şöyle buyurmuşlar ki cümleden borcunuzun tamamca riâyet eden mahrum kalmaz derler. Lâkin keslânî't-tıba' ve tevânî't-tulye/tembel yaratılışım ve kötü

⁷⁸ (Suları acı ve tatlı olan) iki denizi salıvermiştir; birbirine kavuşuyorlar. (Fakat) aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmıyorlar. Rahmân, 55/19-20.

⁷⁹ Meryem oğlu İsa; "Allah'ım, Rabb'imiz! Bizim üzerimize semâdan bir sofrayı indir ki bizim için bayram, bizden öncekiler ve bizden sonrakiler için senden bir mucize (delil) olsun. Ve bizi rızıklandır. Ve Sen rızık verenlerin en hayırlısıdır." dedi. Mâide, 5/114.

şansım gâlib olup zâyi' ve münşî olduğu ecilden bu ahkaru'l-verâ ve ehveci'd-dua **Nasûh b. Hacı Ali** (gaferallahu lehû ve-li vâlideyhi ve ahsene ileyhimâ ve ileyhi ve'l-kâffeti'l-müslimîne ecmaîn.)

Kâle Rasûlullah sallallâhu aleyhi ve sellem: '*et-Tasavvufu küllühâ edebün/Tasavvuf tamamen edepten ibarettir*' ve kâle şeyh Zeyneddin Hânî *rahimehullahi aleyh* vasâyâhu: "men esâe'l-edebe ala'l-bisâti reddehu ile'l-bâbi. Ve men esae'l-edebe ale'l-bâbi reddehu ilâ istabli'd-devâbbi, neûzü billahi mine'l-kevri ba'de'l-havri."⁸⁰

Ammâ ba'd: Buyurmuşlar ki, tevbe ettikten sonra kendini şeyhe teslim eyleye. Şeyh ne derse onun üzerine [35a] ola. Kat'â muhâlefet etmeye ve kelimâtına muâraza ve münâkaşa etmeye. Şeyh kelimât ederken niçin diye söylemeye ve gülerek söylemeye, ve şeyhe göz değip bakmaya, belki söylerken önüne baka. Şeyh verdiği teberrûke ayağıyla basmaya, meğer kim ayakkabı ola veyâhud seccâde ola ve şeyhin makâmında oturmaya. Ve içdiği bardaktan su içmeye. Ve şeyhin abdest aldığı ibriğinden abdest almaya, meğer gâyet zarûret ola yâhud şeyh izin vere. Ve şeyhiyle berâber yürümeye ve şeyh[in] rızâsı olmayan kelimeyi söylemeye. Şeyhi otururken yanında meşgul olmaya ve nâfile namaz kılmaya illâ meğer zarûrî ola, ya şeyh emrede. Şeyh ne emrederse onu[nla] meşgûl ola. Hiçbir zaman zikrullâhtan hâlî olmaya. Rü'yâdan ne vâki' olursa kalîl ve kesîr şeyhe onu arz ede. Ya'ni şeyhin dizini öpüp vâkiasını takrîr ede. Şeyh ta'bîr ederse dinleye, etmezse ta'bîr[i] nedir diye sormaya. Ve şeyhin meclisinde ekser evkâtında kaldığı vakitten [fazla] oturmaya. Şeyhi su içerse kalkıp topukla ve aksırdıkta dahi topukla, Fukarâ bir mecliste aksırmak lâzım gelse kalkıp ehl-i meclise tobuğuyla. Ve şeyhinden âhir [35b] kimseye rüyâsını arzetmeye. Meğer şeyh ba'zı kimesne ta'yîn etmiş olalar. Ve şeyh meclisinde veya gayri yerde kağırıp tükürmeye. Zikrullah olunurken uyumaya. Kisvesi görününce başını aşağı eğmeye. Eğer evrâd okunursa uyumayıp tamamca dinleye. Şeyh meclisinde başını açmaya ve kaşınmaya ve etrâfına tılay tılay bakmaya, Libâsın ve bedeninin unutmaya ve âhir kimesne ile kelimât etmeye, ve kimseyle lağv etmeye, musallî olmayan bir kimsenin hücreğine varmaya, kaçan ki varmak lâzım gelse âdâb-birle selâm verip ondan murâdını arz eyleye. Eğer sâhib-i hücre oturtur ise otura. Ve baş kademin üzerine oturmaya, ve baş kademden evvel vâkia dinletmeye ve kimseyle mücâdele edip niçin şöyle edersin demeye. Ve çarşı taâmını yemeye, eğer zâviyede olursa şeyhten gelirse onu yiye, eğer bir nesne buyurmak isterse şeyhten izin ala. Ve bir yere gitse eğer irak

⁸⁰ Kim kötü bir edebi avluda (bisât) işlerse kapıya konulur. Kim de kapıda kötü edebi gösterirse hayvan ahurına atılır. [İbarenin son kısmındaki dua cümlesi burada yazıldığı tam aksine sözlükte şöyle geçmektedir: Eûzü billâhi mine'l-havri ba'de'l-kevri. Su durumunda mânâ şöyle olmaktadır. Nimetten sonra zillile/varlıktan sonra yokluğa düşmekten Allah'a sığınırım. el-Mu'cemü'l-vasît, Kahire 1972, s.227]

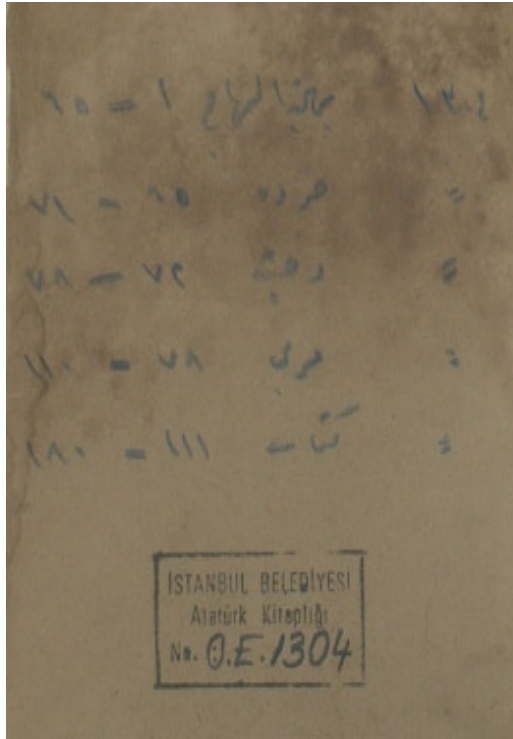
eğer yakın izinsiz gitmeye ve yürüdüğü yerde âdâbıyla yürüye. Ve göğsün germeye, dört yanına bakarak gitmeye. Helâya girdiği vakitte evvel kazâ-yı hâcet mevkiine [36a] varmayınca avret yerin açmaya, Açtıktan sonra nazar etmekten hazer eyleye. Ve tenahhuh [tuvalet esnâsında] eylerken kimseyle kelimât etmeye. Açık yerde tebevül etmek lâzım gelse örtü koya. Tumanını bağlarken ve çözerken kimseye göstermeye. Ve visâle salındırmaya, ve kuşaksız tumansız yürümeye. Meğer zarûret ola. Taâm yerken kaşığıı öttürmeye, tez tez yemeye. Mecliste yemek yenilirken, zikrullâh edilirken veyâhud Kur’ân okunurken gelse otura, tamam olduktan sonra ‘*es-selâmü aleyküm*’ diye.

Ve yine şol kelimât ki lafzı kabîh ola îhâm eylese [vehmine gelse] telaffuz etmeye. Meselâ hımârın ve kelbin ve cevdim [at] dahi bunlar gibi ne var ise Türkîsi[ni] demeye. Ve şeyhin hizmetinde olan fukarâya kardeş diyeler. Yâhud ‘filan halîfe’ diyeler. Ve dahi İmâmesiz kisvesini başına takıp yürümeye, ve risâlesini muharrefçe soka, ve İmâme[yi] başında sarıp eline alıp ona temlîye ve hâmûş olduktan sonra ihtiyârıyla yanın [üzere] yatmaya. Lâzım gelirse ayağın uzatmaya. Ve zâkir zikr ederken dizin çöke. Ya murabba’ otura. Ve zikr şevk galebe edecek ne hâl iktizâ [36b] ederse tâbi’ ola.

Taâm yerken dizin çöke, ya sağ dizin dike, solun döşüye taâm yerken. Zikrullâh ederken, Kur’ân okurken su içmeye. Pazartesi ve Perşembe günleri sâim ola. Da’vete vardığı vakitte ‘*benim önüme sofrayı koyun*’ demeye, ve ‘*az oldu*’ demeye. Bâkiye-i taâm[ı] götürmeye, kimseden cerr [toplayıcılık] etmeye, zikrederken ve söz okunurken dâimâ gözünü yuma, tâ ki gözünden gönlüne ağıyâr duhûl etmeye. Bir yere cem’ olsalar ya şeyh ya gayri yârânlardan maârif-i ilâhî söylense dinleyeler. Ve illâ zikredeler. Ve yine taâm hâzır olsa evvelâ ellerini yuyalar. Eğer şeyh hazır ise şeyhin sağ yanından ibtidâ edeler. Tamam olıcak o suyu dökeler ondan şeyhin elin yuyalar, eğer azîz hâzır olmazsa baş kademden yuyalar. Eğer baş kadem dahi hazır değılse içlerinden bir sülûk etmiş dervişten ibtidâ edeler. Baş kademden evvel taâm sunmayalar. Taâm yendikten sonra duâ edeler. Ondak çabuk çekeler[?], taâma basmaktan hazer edeler. Tekrar el yuyıcak şeyhin elini yuya, eli[ne] suyun dökeler. Ondak [sonra]ihvânın ellerini yuyalar. Şeyhin elinin suyunu âhiriyle cem’ etmeyeler. Meğer şeyh icâzet vere. Ondak sonra taâmın zikrin edip duâ ede. İşrâk ve yatsı namazından sonra [dünyevî] kelimât etmeyeler meşgûl olalar. Eğer lâzım olup kelimât olunursa, bir mikdâr darb-ı zikr edip ondan meşgûl oluna, ve abdest alırken kelimât etmeye, halaka-i zikre ihvân cem’ oldukları vakitten berâberce oturalar. Ve açık yer komayalar. Ve halakanın orta yerinden geçmeyeler. Ve ehl-i huzûr huzûrunda iken önünden geçip huzûruna teşvîş vermeyeler. Ve yine mescide varıldıkta başmağıı koyacak kibleye karşı koyalar. Geydiğı vakitten kibleye müteveccih ola, abdest aldığın kibleye karşı müteveccih olalar.

Ve helâya girecek ol sol ayağını koya. Çıkarken sağ ayağını çıkara. Mescide giricek evvel sağ ayağın içeri koya, çıkarken evvel sol ayağını çıkara.

Temmeti'r-Risâletü't-tarîka [37a]

١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام
على سيدنا وشيخنا محمد وعلى آله وصحبه
اجمعين انما بعد سبب صلاح امت وموجب
فلاح اهل ملت وسرير اطلاق شريفه وانباغ
اهل طريقت ومنهاج عين حقيقت ستر محفل
اهل الشد والبصير معرفت وجلوه كاري منزل
ستر خلافت و شيخ الاسلام المسلمين ومرشد
مسالك الحق ومنازل اليقين الشيخ قدوة له
الكامل والراغبين الفطرب الزباني ومدفق
البرهاني حضرت شيخ شهاب المنة والدين
الحقايقي الديلمي الامام الهمام السمرقندي الشافعي
قدس الله روحه وتغمد بجزيد عفرانه وطاب
نراه نوه حضرتي اصحاب صفته حقه ب
رساله

El-Hafaci ed-Delcî, *Behcetü'l-Minhâc*, İst. Bld, A. Kitaplığı, OE, 1304

2

رسالة هيمت اثاره شروع ايدوب نيجه آيات قرآنية
واحاديث نبوية وكتب معتبره فخره تلبوه ونظم
ايدوب اهل طريقت واهور صوفية وعهد اقراره
شد وبصيرت حقه صدر اولاد آيات واحاديث
ولدت ايدوب وصال جناب مرتبة عزته عاونه اولاد
بولنده نيجه جور جفا ايكون بورساله مستطاب جمع
ايدوب سالكين زحمت جكوب بولندي ازهر مكلون
ديو تاليف دشمندر وبورسالهك بهرجه منهاج
ديو اسم ويرمشندر لكن عربي لسان اوزم اولاد
بعض اخوان مسائل صوفية في تفهيم ايدم كلرند نه
مقبول برتقصير حق جبل وعلاندك اسم شريفه
مستحقين اولاد بفر حاله تركيه ترجمه ايدوب بعض
مسئلة صوفية افاده ايكون شروع انمشندر
وبوطريفة علمه ايكون علماء متقدمين نيجه بحث انمشه
لكن سيد الطائفة الصوفية وامام ارباب الطريقة حضرت
جنيد بغدادى عليه رحمة الهادي بيور مرتبة الطرب
كلر هاسدودة الاعلى من افق اتر رسول الله

33

جبرائيل عليه السلام في سفر ليلة معراج في شان
سبحان الذي اسرى بين رب العالمين
ونبارك اسمه وجل جلاله وعظم كبرياه
ولاد غير وبين مرسل الله وسلامه
عليهم اجمعين
حرمنا اوزرينه اوقونجق افسون الصلوات
والسلام عليك يا رسول الله الصلوة والسلام
عليك يا حبيب الله الصلوة والسلام عليك
يا سيد الاولين والآخرين بعد اعود من التسمية
بعد فاعلم انه لاله الا الله محمد رسول الله
اوج يا خود بدى يا خود اون بركته اوقيه بعد
بسمه ايله بو آية كريمه في اوقيه المريان للذين آمنوا
ان تخشع قلوبهم لذكر الله الا خرا لا يه بعد هربا
اوزرينه افسون ايدم تلقين شقراء قل استغفر
نذن مره قل لاله الا الله نذن مره انطق على بركات الله
وعلى بركات رسول الله وعلى بركات ستر سعد الدين

34

اولاً برينك اوزرينه ضابطه شد نقيب
 شد خلفاء
 دو كوكم
 دو كوكم بريسي
 حضرت امويك
 الصدوق رضي
 الله عنه
 اشيا
 مرتد
 ايكي دو كوكم حضرت
 عمر الفاروق رضي
 الله عنه
 اشيا
 مرتد
 دو رو دو كوكم حضرت
 علي كرم الله
 وجهه
 اشيا
 مرتد
 اولكي دو كوكم فرات
 اولنا جن واز حملنا
 البيت ثابته لنا
 وانا ابراهيم
 واطيه قلنا يا ناركوف
 على ابراهيم يعني يومه لا اله الا
 الله ابراهيم خليل الله ستمه مع لاله الله محمد رسول الله
 واحد مع ايكي دو كوكم مع البحر ينسقبان بينهما

الارواح الية لاله موسى كلهم الله ستة مرة لاله الله لقه
 محمد رسول الله واحده في ارجي دو كوكم قال عيسى ابن
 مريم اللهم الاخر لاله الله عيسى روح الله ستة
 مرة لاله الله محمد رسول الله واحده في بعده اللهم
 يا مفتي الابواب افتح لنا خيرا باب باسم ابراهيم
 خليل الله انا نحننا لك فتحا مسيبا لله الفاعم الله
 يا مفتي الابواب افتح لنا خيرا باب باسم موسى كلهم
 نصر من الله وفتح قريب لله الفاعم
 اللهم يا مفتي الابواب افتح لنا خيرا باب
 باسم عيسى روح الله
 اذا جاء نصر الله والفتح
 لله الفاعم
 ١١٦٦
 بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله الذي هدانا لهذا الذي كنا في الضلاله فيه وفضلنا
 من زمرة الصالحين المساكين الحق المظلم والصلوة
 والسلام على رسول النبي الكريم وعلى آله واصحابه
 اجمعين

35

اجمعي اعوذ بالشرع القديم ويدين بكلكم واكمه
 اولفلكم نحن برطاب حق طريق حقه ونصونه شروع
 ايديه آداب مشايخكم اكاخره طريقه دربر مشايخ كتب
 مدقندن بياناً بعض اسرار مكاشفك عياناً اخذ ايدي
 احوال معلوك ده آفي شرط قشدره آفي رحمت اتمك
 كركت تاكه بو طريقك اكا فتح معرفت حاصل اول رحمتي تاثيره
 شويده بيور مشركم جلدن بر جكنن قماجره مايت ايدين حورا
 قلصن دربر لكن كسلون الطباع ونوافي الطليه غاب
 اولوب صايغ ومنشئي اولد وعي اجلدن بو احقر الورعك
 واحسوج الدعاء لصبح بن حاجي علي رضي الله له ولوالديه
 واحسن اليهما واليه والكالفة المسلمين اجمعين قال
 رسول الله صلى الله عليه وسلم التصوف كلها ادب
 وقال شيخ زين الدين خاني رحمة الله عليه وساياه
 من اسرار الادب على البساط مرده الى الباب ومن اساء
 الادب على الباب مرده الى اسطبل الدواب نفوذ بالله من
 الكور بعد الحور اما بعد بيور مشركم توبه اندكده نصركم
 كندوي شيخ نسيم ايديه شيخ ندرسه انك اوزرينه

دوكلرا نذرا اخوانك الذين بويه لر شجرتك الناك صويتها
 اخريه جمع اتميه لر مكر شيخ اجازت فيره اند نصركم
 طعامك ذكرين ايديوب دعا ايده اشراق وينس غمازين
 نصركم كلمات اتميه لر مشغول اولد لركر لازم كلوب
 كلمات اول نور ايسه بر مقدار ضرب ذكر ايديوب اندن
 مشغول اولد وابدست الوركن كلمات اتميه وخالقه ذكركم
 اخوان جمع اولد قدي وقتن بر ابرجه اولد ولر واجبي بر
 قوميه لر وخالقه نك اورنه برندن كجيه لر واهل حضوره
 حضورنده ايكن اوكندن كجوب حضورنه تشويش
 ويرميه لر وحق مسجده وارلدغه بشماغني قويه حق
 قبليه فر شوقويه لر وهم يا بجه حق قويه لر وكيديكور وقتن
 قبليه متوجه اولدوا يست الد بعلين قبليه فر شو
 متوجه اولد لر وخالقه كركيكت اول صول باغني قويه
 جفتي اول صايغ اياغين جيفر و مسجده كركيكت اول
 صايغ اياغين ايجريك قويه جفتي اول صول
 اياغين جيفر عن الرساله
 القديت
 بسم